

Forebyggingsstrategier mot radikalisering og voldelig ekstremisme

Hva virker?

*En gjennomgang av nyere
forebyggingslitteratur*

Eirik Øwre Thorshaug

Masteroppgave i statsvitenskap ved institutt for
statsvitenskap/det samfunnsvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

31.oktober 2014

Hva er det som virker? Radikalisering og den hvite kaninen - En gjennomgang av forebyggingslitteratur 2007-2014

© Eirik Øvre Thorshaug 2014

Tittel:

Forebyggingsstrategier mot radikaliserings og voldelig ekstremisme

Hva virker?

En gjennomgang av nyere forebyggingslitteratur

Antall ord: 23101

Forfatter Eirik Øvre Thorshaug

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Grafisk seksjon, Stortinget

IV

Sammendrag

Økt terrortrusselnivå og gjennomførte og avveggede alvorlige planer om terrorangrep har fått flere land til å utarbeide nasjonale forebyggingsstrategier mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Land som Storbritannia, Nederland, Danmark og Norge har alle utarbeidet handlingsplaner for å forbygge at enkeltpersoner blir radikaliseret og villige til å begå voldelig ekstreme handlinger. I arbeidet med terrorbekjempelse søker ansvarlige myndigheter til forskningen for å få råd om hvilke tiltak som bør iverksettes. Men finnes det faktisk et faglig grunnlag i terrorforskningen som kan gi sikkerhetstjenester og politikere svar på hvordan radikaliserings og voldelig ekstremisme kan forebygges? Kan terrorforskningen levere svarene som etterspørres for å sette ansvarlige myndigheter bedre i stand til å håndtere terrortrusselen og beskytte befolkningen? Terrortrusselen skremmer og kravet fra folk, media og politikere til «terroreksperter» er raske løsninger - en «quick fix» - det vil si klare svar og råd om «konkrete tiltak som virker». Denne oppgaven gjør en litteraturstudie av nyere forebyggingslitteratur innenfor terrorforskningen fra perioden 2007-2014 for å vurdere om eksisterende forskning faktisk kan gi noen råd om hva som virker. Litteraturen er vurdert ut fra et sett kriterier for å se på det metodiske og empiriske grunnlaget for selve litteraturen. Sammenstillingen avdekker at vi mangler data som bygger på solid metodebruk, god empiri og studier over tid. Få studier kan for eksempel vise til målt effekt av tiltakene som foreslås. Kravene om klare svar og rask handling fører til at tiltak som foreslås og iverksettes bygger på et tynt faglig grunnlag. Forskningen henger etter de politiske forventningene og ønskene om tydelige og raske svar. Det er en svakhet ved de utarbeidede planene, og det svekker muligheten for at tiltakene som er foreslått vil virke. Det er likevel noen positive trekk å spore. Fokuset på evalueringer og effektstudier er økt. Studier som bygger på solid metodebruk, god empiri, benytter kontrollgruppe og gjør effektvurderinger av foreslåtte tiltak, finnes i små «clusters of excellence» med fremragende forskning som kan peke retning for veien videre. Det vil argumenteres for at å investere i forskning og evidensbasert kunnskapsproduksjon, kan hjelpe myndigheter og sikkerhetstjenester å komme videre for vite mer om hva som virker og ikke virker for å forebygges radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Forord

Å skrive om forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme er utfordrende. Terrordebatten stiller oss overfor krevende spørsmål som dypest sett handler om folks sikkerhet og trygghet. Det er spørsmål jeg fått lov til å studere og å jobbe med, både når det har vært lett og når det har vært vanskelig.

Jeg vil bruke dette forordet til å takke. Jeg vil først og fremst takke familien som har holdt ut med en som i over et halvår har vært i radikaliseringsbobla. Jeg vil takke arbeidsgiveren min Arbeiderpartiets stortingsgruppe som har latt meg få tid til å fullføre mastergraden, og hold løftet de ga for ti år siden da jeg fikk jobb som rådgiver for justispolitikere før jeg hadde avsluttet studiene mine. Det tok noen flere år enn venta. Jeg vil takke alle de jeg har fått gleden av å treffe i justis- og forsvarssektoren etter jeg har hatt det privilegiet det er å være i Justisdepartementet og i Forsvarsdepartementet som politiker. Mange har på ulikt vis bidratt til å dele sin unike kompetanse og innsikt. Jeg vil takke alle. Jeg vil til slutt takke veilederen min, Thomas Hegghammer som har holdt ut med en som har vært student innimellom jobb og politikk og vært nøye på å peke på at viktigheten av å stille riktige forskningsspørsmål og ha en faglig tilnærming i akademia.

En av de viktigste tingene vi fokuserte på da jeg hadde gleden av å ha tillitsverv og være nestleder da vi trente skoledebattantene i AUF var å holde fast og holde hardt i følgende:

Fakta er dine venner. Du kan stole på fakta.

Mitt håp er denne oppgaven kan bidra til å få frem noen flere fakta i en av vår tids viktigste sikkerhetspolitiske debatter. Jeg har et sterkt ønske om at terrordebatten kan bli mer faktabasert og kunnskapsstyrt fremfor fryktbasert og følelsesstyrt.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Undersøkelsesopplegget	3
1.2	Problemformulering.....	3
1.3	Avgrensing og valget av design.....	5
1.4	Struktur	7
2	Forebyggingslitteraturen	9
2.1	Trusselbildet	9
2.2	Om terrorforskning og historie	11
2.2.1	Fenomenet først.....	12
2.2.2	Definisjonsutfordringen	14
2.2.3	Terrorisme	14
2.2.4	Radikalisering.....	15
2.2.5	Voldelig ekstremisme – vold er vannskillet.....	16
2.3	Forebyggingslitteraturen.....	17
2.3.1	Radikalisering - en prosess.....	17
2.3.2	Flere teoretiske rammeverk	18
2.3.3	Drevet av trussel foran kunnskap	19
2.3.4	Forebyggingslitteraturen et skjørt reisverk?.....	21
2.4	Forebyggingsstrategier	22
2.4.1	Trender i europeisk forebyggingsarbeid	24
2.4.2	Kritikk mot forebyggingsstrategier	25
3	Metodevalg og design	27
3.1	Evidensbasering av kunnskapsutvikling.....	27
3.2	Bakgrunn for metodevalg	28
3.3	Innhenting av data og søk etter litteratur	29
3.4	Avgrensing og utvalg av litteratur	30
3.5	Typologier og terror.....	31
3.6	Rammeverk for å vurdere forebyggingslitteratur	32
3.7	Koding av variabler	33
4	Funn - gjennomgang av forebyggingslitteraturen	39
4.1	Beskrivelse av funn	39

4.1.1	Radikaliseringsdefinisjon	39
4.1.2	Aktørtype.....	40
4.1.3	Geografiskempirisk tilfang (scope).....	41
4.1.4	Implisitt hovedmekanisme – hva forklarer radikaliserings.....	43
4.1.5	Empirisk grunnlag	43
4.1.6	Metode.....	44
4.1.7	Kontrollgruppe	45
4.1.8	Anbefaling av konkrete tiltak til myndigheter	46
4.1.9	Effektvurdering – av mottiltak/anbefalinger	47
4.2	«Clusters of excellence»	48
4.3	Argument for kontrollgrupper og effektvurdering	49
4.4	Fremragende forskning.....	51
5	Hva virker?.....	53
5.1	Vet vi hva som virker?.....	53
5.2	Hvor solid er grunnlaget for det vi vet?.....	54
5.3	Har forebyggingsstrategier effekt?	58
6	Konklusjon	62
	Litteraturliste	65
	Vedlegg	68
6.1.1	Søkemethodikk søketermer og resultater av søk.....	68
6.1.2	Om funnene av litteratur	69
6.1.3	Svakheter ved valgt metode og bias i utvelgning.....	70
6.1.4	Kodebok	1
6.1.5	Referanser til den gjennomgåtte litteraturen	2

Tabeller og figurer

Tabell 1: Innhentet litteratur artikkeltype.....	30
Tabell 2: Et rammeverk for vurdering av forebyggingslitteraturen	32
Tabell 3: Radikaliseringsdefinisjon.....	39
Tabell 4: Aktørtype	40
Tabell 5: Geografiskempirisk tilfang	42
Tabell 6: Implisitt hovedmekanisme	43
Tabell 7: Empirisk grunnlag.....	44
Tabell 8: Metode	45
Tabell 9: Kontrollgruppe.....	45

Tabell 10: Anbefaling av konkrete tiltak til myndigheter	46
Tabell 11: Effektvurdering	47
Figur 1: Empirisk grunnlag	48
Figur 2: Kontrollgruppe	50
Tabell 12: Fremragende forskning “Clusters of excellence”	52
Figur 3: Effektvurdering.....	60

1 Innledning

Det vi har etterlyst aller mest, det er faktisk forskning. Eller sammenstilling av forskningsbidrag fra utlandet som er relevant, på hva er det som virker (VGTV, 2014, 22:40)

Sa sjefen for Politiets sikkerhetstjeneste (PST) da hun 4. mars la frem *Åpen trusselvurdering 2014* på en pressekonferanse sammen med justisministeren. Sikkerhetstjenesten presenterte et skjerpet terrortrusselbilde i Norge og understreket at «*radikalisering vil være et vesentlig element i terrortrusselbildet også i 2014*» (Politiets sikkerhetstjeneste, 2014, s. 6-7).

Stilt overfor et skjerpet terrortrusselbilde ønsker både myndigheter og media raske svar på hva som virker for å forebygge «radikalisering» og «voldelig ekstremisme». Terrorforskere blir bedt om å gi policyråd til myndighetene om tiltak for å forebygge og møte trusselen. Fagkunnskapen til forskningsmiljøene i Norge og internasjonalt anses som relevante kilder for å gi råd for at myndighetene kan utarbeide forebyggingsstrategier. Men vet vi nok til å gi råd om hva som faktisk virker?

Denne oppgaven vil se nærmere på om terrorforsikringen, nærmere bestemt forebyggingslitteraturen (CVE-litteraturen), som er en mindre del av denne akademiske faglitteraturen, kan gi myndighetene flere svar på «hva som virker». Målet med undersøkelsen er å foreta en strukturert gjennomgang av tilgjengelig forebyggingslitteratur for å se særskilt på det vitenskapelige grunnlaget for forskningen. Dette er faglig og metodisk interessant innenfor den akademiske litteraturen om terrorisme, men er også relevant for politikktutvikling på feltet. Gjennomgangen vil se nærmere på det teoretiske og metodiske grunnlaget for det som bredt kan omtales som forebyggingslitteraturen innenfor terrorforskningen. Hensikten er å forsøke å finne ut litt mer om hva terrorforskningen egentlig «vet» om «hva som virker».

Det raske oppfølgingsspørsmålet fra en av journalistene på pressekonferansen tydeliggjør en av de største utfordringene i spørsmål om forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme; - *Har forebyggingen mot disse miljøene sviktet, når denne radikaliseringen øker så pass som den gjør?.* Sjef PST, Marie Benedicte Bjørnland svarte kort at:

Vi hadde kunnet ønsket oss en mer presis forbyggende virksomhet fra samfunnet for øvrig. Samtidig erkjenner vi at dette er vanskelig, at det ikke finnes noen quick fix.

Det korte svaret om at en «quick fix» ikke finnes for å forbygge radikaliserings og voldelig ekstremisme er et ganske presist svar på spørsmålet de fleste terrorforskere får fra beslutningstakere og sikkerhetsmyndigheter internasjonalt. De politiske kravene om handling kommer svært raskt. Gjerne samtidig med utviklingen av nye trusler, uten at forskningen har fått tid til å undersøke et fremvoksende fenomen, utvikle begreper, samle data og sammenlikne disse over tid for å forstå fenomenet man står overfor. Forskningen er hele tiden på etterskudd. Det viser kompleksiteten og bredden i en av de viktigste sikkerhetspolitiske debattene i akademia og offentligheten akkurat nå.

Politiske beslutningstakere, fagmyndigheter og media har allerede tatt begrepene om å forebygge «terrorisme», «radikalisering» og «voldelig ekstremisme» aktivt i bruk i samfunnsdebatten. Begrepene brukes på ulikt vis, av ulike aktører, og gis ulikt innhold. På få år har dette gått fra å være et nisjeområde innenfor justispolitikken som kun et lite utvalg mennesker interesserte seg for, til å bli en av de mest sentrale politiske debattene om trygghet og sikkerhet både i Norge og internasjonalt.

Internasjonale og europeiske sikkerhetstjenester advarer i sine trusselvurderinger om en økende terrortrussel fra personer som etter å ha gjennomgått en radikaliseringsprosess blir villige til å bruke vold. Enten ved å begå ekstreme voldshandlinger i samfunnet de er en del av, eller fordi mange reiser til konfliktområder i utlandet, og kan komme tilbake som kompetente fremmedkrigere med kunnskap- og kamperfaring som kan utgjøre en ennå større sikkerhetstrussel. Frykten for at dette medfører et økt trusselnivå her hjemme har bidratt til å sette debatt om strategier for å møte og forebygge trusselen høyt oppe på dagsorden.

Denne oppgaven søker å gi et klarere bilde av kunnskapsgrunnlaget vi har i forskningen i dag, og med det se på hva vi mener å vite og hvor kunnskapen er utilstrekkelig for å gi svar. Befolkningen, media, politikere og fagmyndigheter etterlyser raske og enkle svar. Men har terrorforskningen klare svar på; «hva som virker» for å forbygge radikaliserings og voldelig ekstremisme? Finnes det en «quick fix» som kan gi sikkerhetssjefer og regjeringer det de etterspør? Å gi gode svar til myndigheter knyttet til hva som virker for å forbygge radikaliserings og voldelig ekstremisme er ikke noen quick fix. Om det i det hele tatt er mulig.

1.1 Undersøkelsesopplegget

Målet med undersøkelsen er å se nærmere på hva vi egentlig vet om «hva det er som virker» for å forebygge «radikalisering» og «voldelig ekstremisme». For å gjøre det vil oppgaven foreta en overordnet gjennomgang av forskningslitteratur fra det mindre området innenfor terrorforskningen som kan benevnes som «forebyggingslitteraturen» (CVE-litteraturen). Basert på et utvalg tilgjengelig forebyggingslitteratur fra Norden, Europa, USA og Australia fra perioden 2007-2014 vil det gjøres en systematisk undersøkelse i en litteraturstudie.

Forebyggingslitteratur er forskningslitteratur som omhandler radikalisering, voldelig ekstremisme (violent extremism), forebygging av voldelig ekstremisme (countering violent extremism (CVE)), sammenhengskraft¹ (social cohesion), og terrorisme. Denne oppgaven vil benytte benevnelsen forebyggingslitteraturen om dette mindre området innenfor terrorforskningen (Nasser-Eddine, Garnham, Agostino, & Caluya, 2011; Schmid, 2013a).

Opgaven vil vurdere selve forebyggingslitteraturen, og se nærmere på grunnlaget for forskningen. Den vil forsøke å gå videre fra de få analytiske litteraturgjennomganger, og annoterte bibliografier som finnes om dette avgrensede temaet. Undersøkelsen vil ha fokus på det empiriske grunnlaget. Borre i det som er metode og empiri. Se på hvordan forskningen er kommet til. Hvor solid det faglige grunnlaget er. Hvor robuste er funnene. Dette skiller denne gjennomgangen fra de få litteraturstudiene og bøkene som allerede finnes knyttet til forebyggingslitteratur innenfor terrorforskningen.

1.2 Problemformulering

Vet vi «hva som virker» for å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme?

Problemstillingen oppgaven søker svar på ved å studere et utvalg forebyggingslitteratur er:

Hvor solid er det vitenskapelige grunnlaget for forskningen?

- i. Er man enige om sentrale begreper? Definisjoner og aktører.
- ii. Er det forskjeller på litteratur? Europeisk og internasjonalt.
- iii. Hvilket empirisk grunnlag og metode bygger forebyggingslitteraturen på?
- iv. Hvor mye av forebyggingslitteraturen inneholder effektvurderinger?
- v. De som har effektvurderinger – hvilke metode bruker de?

¹ <http://no.wikipedia.org/wiki/Sammenhengskraft>

I konklusjonen vil oppgaven diskutere svaret på dette forskningsspørsmålet, og se på mulige forklaringer på funnene. Har forebyggingsstrategier effekt, og i så fall hvilke tiltak er mest effektive? Hva er implikasjoner for myndigheter som vil lage forebyggingsstrategier og ønsker seg handlingsplaner med konkrete tiltak og for forskere som vil bidra?

Kunnskapsgrunnlaget knyttet til det flytende fenomenet «radikalisering» er relativt magert. Anja Dalgaard-Nielsen gikk fra en forskerjobb til stilling som avdelingsdirektør i Danske Politiets Efterretningstjeneste (PET). I sin gjennomgang og analyse i «*Violent Radicalization in Europe: What We Know and What We Do Not Know*» beskriver hun tilgjengelig europeisk terrorforskning om «radikalisering» slik:

But though the topic has become “hot” in policy circles the empirical knowledge base remains relatively weak (Dalgaard-Nielsen, 2010)

Spørsmålet denne litteraturgjennomgangen søker svar på er hvor solid er det metodiske grunnlaget for forskningen myndighetene lager radikaliseringsplaner basert på. Inspirert av forskningsopplegget benyttet av Neumann og Kleinmann (2013) i *How Rigorous Is Radicalization Research?* lager denne oppgaven et nytt mindre datasett som inneholder nyere forebyggingslitteratur, inkludert nordisk litteratur. Slik kan vi gå videre for å begynne å besvare det store spørsmålet terrorforskerne får «hva vet vi om hva som virker?».

Befolkningen har klare forventninger til at regjeringen skal beskytte befolkningen mot terror og vold. Det er neppe et alternativ for noen europeisk regjering ikke å forsøke å møte et mer alvorlig terrortrusselbilde med tiltak og handlekraft. Men hva man gjør og hvilket kunnskapsgrunnlag man baserer tiltakene på er av viktig betydning.

Derfor vil oppgaven særskilt søke å borre litt hardere i dette kunnskapsgrunnlaget. Se på hvor solid grunnlaget for forskningen og rådene fra terroreksperter egentlig er. Hvilke råd kan den eksisterende forskningen gi myndigheter og sikkerhetstjenester? Er det mulig å gi myndighetene råd om «hva det er som virker»? Og særlig er det i det hele tatt mulig for forskningen å gi råd om forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme uten å ha studert fenomenet over tid, være enige om grunnleggende begreper og definisjoner, og benytte metoder som tilfredsstillende de allment aksepterte kravene i akademia?

Radikalisering har blitt et samlebegrep for hvordan terrorisme blir til i vestlige land, og myndigheter har laget brede handlingsplaner med utgangspunkt i det som finnes av forskning på området. Som Teun Van de Voorde skriver i (*Coolsaet, 2011, s. 64-65*):

..the public demands swift and effective actions and therefore pressures policymakers to think and act in the short term.

Det som er annerledes med denne gjennomgangen og skiller den fra de få litteraturgjennomgangene og annoterte bibliografiene som finnes, er fokuset på bare dette: Metoden og grunnlaget for radikaliseringsforskningen. Å forsøke å gå bak det brede utvalget av bøker, og fagartikler som eksisterer og se nærmere på hvordan forskninga har blitt til. Når den har blitt til. Og om det finnes gode svar basert i kunnskap fra forskningen som er gjort på området, eller om den er et byggverk som hviler på tvilsomt fundament? Dette vil være en kritisk gjennomgang av hva vi mener og tror, mot hva vi faktisk vet med større grad av sikkerhet.

1.3 Avgrensning og valget av design

Oppgaven vil ikke forsøke å svare på det omfattende spørsmålet om hva det er som forårsaker radikaliseringsprosesser. Det vil ikke gås dypt inn i de brede teoretiske debattene om radikaliseringsprosesser. Undersøkelsen vil la være å gå nærmere inn i den noe mindre omfattende litteraturen som er knyttet til «deradikalisering/exit», og vil heller ikke referere omfattende samlinger av bestep praksis (best practices) eller kasusstudier (case studies).

Det er et for omfattende mål å forsøke å sammenfatte anbefalingene i de mange bøker, rapporter, fagartikler, feature- og mediasaker som er laget om de brede komplekse og sammensatte årsakene til politisk motivert voldsbruk, og terrorisme som sikkerhetstrussel internasjonalt.

Det kunne vært valgt andre strategier. Oppgaven kunne ha sett grundigere på den relativt omfattende litteraturen som finnes knyttet til radikaliseringsprosesser og årsaker til radikaliseringsprosesser. Den kunne forsøkt å skrive sammendrag av de mange rådene som direkte og indirekte gis myndigheter i det brede utvalget litteratur om radikaliseringsprosesser og voldelig ekstremisme som er gjennomgått. Den kunne sett på faglitteraturen som eksisterer knyttet til deradikalisering/disengagement(exit) og forsøkt trekke ut hovedanbefalinger til hva

myndighetene bør satse på. Eventuelt lett mer i eksisterende litteratur etter forskning som sier noe om effekt av forebyggingsinitiativer.

Men for å kunne komme videre og gi råd til myndighetene om hva som virker, vil det være en fordel å vite hvor solid det vitenskapelige grunnlaget for forskningen er. Vet vi at det er tiltak «som virker» som ligger til grunn for eksisterende forebyggingsinitiativer fra myndigheter? Er det enighet om sentrale begreper som terror, forebygging, radikaliserings og voldelig ekstremisme? Hvor empiriske er studiene? Er hovedbildet at terrorforsikringen bygger på empiri eller ekspertsynsing? Hvilke metode bruker de? Vurdere forskningen effekten av de tiltak myndighetene i de senere år er iverksatt i mange europeiske land? Hva kjennetegner rådene som terrorforskningen gir til myndighetene om «hva som virker». Kort sagt hva vet vi egentlig med større grad av sikkerhet?

Bare slik kan man komme videre, med råd til sikkerhetsmyndigheter og beslutningstakere om hvordan man best mulig kan møte radikaliserings og voldelig ekstremisme som sikkerhetsutfordring. Da kan det bli mulig å redusere risiko gjennom målrettede initiativer fra politiske myndigheter, samfunn og sikkerhetstjenester. Både for å redusere rekruttering til ekstreme miljøer, og redusere risiko for at enkeltmennesker radikalisere. Men også der forebyggingen mislykkes, ved å effektivt møte trusselen fra hjemvendte fremmedkrigere.

Terrorforskningen har vært et svært etterspurt, men lite samordnet emne. Terrorforskerne avkreves raske svar på komplekse problemer av media og beslutningstakere. Befolkningens krav om trygghet når nye trusler oppstår gjør at forskningen er på etterskudd før den har fått startet. Derfor har det betydning å utvikle et rammeverk for nærmere å kunne vurdere grunnlaget for forskningen.

Slik kan man koble fageksperter, politikere og sikkerhetsmyndigheter så forskningen kan bidra til empirisk baserte råd til beslutningstakere for hva som faktisk virker for å forbygge radikaliserings og voldelig ekstremisme. Derfor vil oppgavens konklusjon begrense seg til å gi noen få generelle råd til myndighetene. Slik kan forskningen bidra til at råd og anbefalinger kan være mer effektive, og fremfor alt kunnskapsbaserte.

Det er lett å la seg forføre av det som er skrevet i de mange bøker, fagartikler og konferanserapporter terrorforskningen har produsert de siste årene. Denne oppgaven vil kun ha fokus på det empiriske grunnlaget for forskningen, det tvinger oss til å sette det

umiddelbare inntrykket av innholdet i det som i dag utgjør forebyggingslitteraturen til side. Det må bemerkes at selv om en studie er basert på empiri, er det slett ikke sikkert at forslagene den fremmer er effektive eller kloke. Men det er likevel nyttig å se på det vitenskapelige grunnlaget for forskningen som ligger til grunn for å vite om rådene som gis er kunnskapsbaserte og om de har basis i både solid empiri og gode undersøkelsesopplegg.

1.4 Struktur

Oppgaven vil i kapittel 2 beskrive trusselbildet, terrorforskningen og forebyggingslitteraturen, samt myndigheters forebyggingsstrategier. Kapittel 3 vil beskrive hvordan undersøkelsesopplegget er organisert, data hentet inn og et rammeverk for å vurdere oppgavens problemstilling er utarbeidet. I kapittel 4 beskrives funnene basert på variablene som er valgt ut for å vurdere radikaliseringslitteraturen. I kapittel 5 drøftes funnene mot oppgavens problemstilling. Og deretter mulige forklaringer og implikasjoner av funnene. I kapittel 6 konkluderer oppgaven med anbefaling til videre forskning og råd til myndigheter.

For å systematisere litteraturgjennomgangen, vil undersøkelsen bestå av fire hoveddeler:

- 1) I kapittel 2 beskrives utviklingen i trusselbildet fra et norsk, europeisk og internasjonal utgangspunkt. Deretter beskrives eksisterende terrorforsikring med historikk og definisjonsutfordringer. Forebyggingslitteraturen plasseres inn i teoretisk og akademisk kontekst. Radikalisering beskrives som prosess, og de teoretiske modeller, fagretninger og forklaringsfaktorer som forskningen har utarbeidet gjennomgås. Det problematiseres at fagfeltet drives av trussel fremfor kunnskap og kan kritiseres for å være et korthus. Til slutt beskrives myndigheters forebyggingsstrategier og utviklingen i disse.
- 2) Det gjøres i kapittel 3 først rede for forutsetninger for metodevalg og forskningsdesign. Etterpå beskrives kort hvordan søk etter og innhenting av eksisterende litteratur om forebygging av «radikalisering» og «voldelig ekstremisme» er foretatt og hvordan avgrensing og utvalg av litteratur til undersøkelsen er gjort. Det redegjøres for typologier og hvordan et rammeverk for å kartlegge forebyggingslitteraturen er utarbeidet. Til slutt redegjøres det for hvordan variablene er kodet. Mer om metodikk for innhenting og søk i litteratur, valg av variabler og kodeboken for undersøkelsen finnes i vedlegg 6.1.1 til 6.1.5 til oppgaven.

- 3) Funnene presenteres i kapittel 4. En strukturert gjennomgang undersøker nærmere: *radikaliseringsdefinisjon, aktørtype, geografiskempirisk-tilfang (scope), implisitt hovedmekanisme, empirisk grunnlag, metode, kontrollgruppe, om det gis anbefalinger til myndigheter, og om det er effektvurdering – av mottiltak/anbefalinger*, av et utvalg forebyggingslitteratur fra 2007-2014. Dette er kjernen i denne oppgavens gjennomgang, å vurdere det vitenskapelige grunnlaget for forskningen særskilt. Se særskilt på det empiriske grunnlaget, metoden som er brukt, om studiene har kontrollgruppe, og effektvurderinger.
- 4) I oppgavens kapittel 5 vil problemstillingen bli vurdert. Hva er det vi vet og ikke vet om hva som virker. Funnene ved litteraturgjennomgangen vil drøftes knyttet til mulige forklaringen for at det forholder seg slik som det gjør i radikaliseringslitteraturen. Deretter vil implikasjoner av dette vurderes mot oppgavens problemstilling.

Det vil konkluderes med at det ikke er så mye forskningen vet om «hva som virker». En nyansert forståelse av radikalisering må legges til grunn. Forebyggingslitteraturen har ikke noen rask «quick fix» å tilby politikere og sikkerhetstjenester. Basert på det vi vet er det ikke mange studier som har målt effekt som myndigheter og beslutningstakere kan hente «konkrete tiltak som virker» for å kunne utarbeide mer effektive forebyggingsstrategier mot «radikalisering og voldelig ekstremisme». Men det er ikke helsvart. Om både forskning og beslutningstakere satser på å vurderer effekt, evaluerer effekt, og investerer i forskningsopplegg som bygger på fremragende terrorforskning eller «clusters of excellence», vil det kunne finnes svar som kan gi retning for myndigheters innsats mot radikalseing og voldelig ekstremisme. Avslutningsvis vil det pekes på noen anbefalinger for videre forskning, og noen råd om hva myndigheter.

2 Forebyggingslitteraturen

Hvorfor er det så mye snakk om radikaliseringsprosessen? Hva har forskerne funnet ut? Og hva gjør politikerne når befolkningen trues av terror og voldelig ekstremisme? Dette kapitlet vil først plassere forebyggingslitteraturen i historisk og teoretisk kontekst innenfor terrorforskningen, beskrive hvordan den ser på radikaliseringsprosessen, teoretiske rammeverk for litteraturen, og hvordan den er drevet fram av trusler fremfor kunnskap. Noen trender identifisert i europeisk forebyggingslitteratur vil beskrives, det samme vil fagfeltets fremste fiende, nemlig dårlig metodebruk og data med lav validitet og reliabilitet. Deretter vil de konseptuelle- og definisjonsmessige utfordringene ved studiet av politisk motivert bruk av vold omtales.

2.1 Trusselbildet

I *Åpen trusselvurdering 2014* skriver Politiets Sikkerhetstjeneste at «*Terrortrusselen i Norge vurderes som skjerpet. Ekstrem islamisme utgjør fortsatt den mest alvorlige terrortrusselen i Norge.*» (Politiets sikkerhetstjeneste, 2014, s. 6-7). Dette var hovedbudskapet fra sjefen for Politiets sikkerhetstjeneste (PST) da hun sammen med justisministeren på en pressekonferanse offentliggjorde terrortrusselbildet for det kommende året. I mediedekningen av pressekonferansen var overskriften i VG:

PST: Samfunnet har gjort for lite for å hindre radikaliseringsprosessen. Terrortrusselen mot Norge er skjerpet, radikaliseringsprosessen av ungdommen forverret..²

Gjennom de senere årene har Sikkerhetstjenesten valgt en større grad av åpenhet om trusselbildet. Studerer man ordlyden i de åpne trusselvurderingene fra den delvis ugraderte som kom i 2007 til de som ble presentert ugraderte i sin helhet fra 2010 til i dag (Politiets sikkerhetstjeneste, 2010, 2014) ser man et tydeligere trusselbilde avtegne seg. Denne utviklingen underbygges ytterligere av den samordnende trusselvurderingen som kom første gang i 2013 (Politiets sikkerhetstjeneste, Etterretningstjenesten, & Nasjonal Sikkerhetsmyndighet, 2013).

Utviklingen av et mer alvorlig terrortrusselbilde deles av de andre nordiske landene som Danmark (Center for Terroranalyse, 2014, s. 1) Sverige (Justitiedepartementet, 2014, s. 94), .

² <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/syria/pst-samfunnet-har-gjort-for-lite-for-aa-hindre-radikaliseringsprosessen/a/10137631/>

Trusselen skyldes både radikaliserings «hjemme», og personer som reiser til konfliktområder for å kjempe med geriljagrupper, og senere kommer hjem som fremmedkrigere med kamperfaring, og mulig kunnskap om både våpen, eksplosiver og urban krigføring.

Europol (Europol, 2014, s. 8) skriver i introduksjonen til trusselvurderingen *TE-SAT 2014: EU Terrorism Situation and Trend Report 2014* at trusselsituasjonen i Europa er akutt og flersidig. Som det fremgår er bildet nyansert og mangefasettert – det største antallet gjennomførte angrep var fra separatistgrupper, selv om antallet gikk ned, og var angrep som ble vurdert å ha mindre konsekvens (small scale). Flertallet av EUs medlemsland anså religiøs motivert terrorisme som den største trusselen:

“The terrorist threat in the EU remains acute and diverse. The largest proportion of terrorist attacks in the EU was related to separatist groups, although the number significantly decreased in 2013 compared to previous years. Most separatist incidents, however, were small-scale. The majority of EU Member States continue to consider religiously inspired terrorism as a major threat, as evidenced by the significant increase in the number of arrests. Two attacks and several disrupted plots in 2013 illustrate this threat. Al-Qaeda and like-minded terrorist groups abroad continued to encourage self-organised attacks within the EU aiming for indiscriminate casualties. With regard to left-wing and anarchist terrorism, the number of attacks and arrests increased compared to previous years”.

Det amerikanske innenriksdepartementet beskriver i *The 2014 Quadrennial Homeland Security Review* en lignende utvikling om at trusselen fra fremmedkrigere eller radikaliserede enkeltindivider eller «Homegrown» også blitt sett på som en voksende sikkerhetsutfordring i USA, selv om hovedtrusselen mot USA fortsatt ansees å komme fra Al-Qaida inspirerte grupper, særlig på den arabiske halvøy som både har vist og fortsatt har interesse av å gjennomføre angrep mot USA eller amerikanske interesser i utlandet.

“Lone offenders and small groups acting on their own initiative and without direction of a terrorist group are among the most persistent and difficult threats to counter”.. While not as significant as the threat posed by al-Qa’ida, its adherents, and its affiliates, these other groups and individuals remain a persistent threat”.

(Department of Homeland Security, 2014, s. 18)

Sikkerhetstjenesten går nå åpent ut med informasjon om at den anslår at nærmere 60 personer har reist for å delta som fremmedkrigere i konflikten i Midtøsten i Syria eller Irak.

Som Thomas Hegghammer (2013) argumenterer:

Underestimating the threat is dangerous, and overestimation expensive, so policy makers need assessments grounded in facts.

Det er ikke innenfor denne oppgavens rammer å analysere grundigere utviklingen i terrortrusselbildet, utviklingen knyttet til økt reisevirksomhet til konfliktområder og hvilke tiltak som bør settes inn for å møte trusselsituasjoner. Det er liten tvil om at det trengs råd basert på fakta om hva som er fornuftige, og ikke minst effektive tiltak.

2.2 Om terrorforskning og historie

Det er sagt at god statsvitenskap starter med å stille to spørsmål, for så å gå videre til å svare på et tredje spørsmål:

Hva vet vi? Hva skal vi finne ut av? Og hvordan kan vi lære?

(Nørgaard 2007, cited in Schmidt 2013)

En av nestorene i internasjonal terrorforskning Alex P. Schmid (2013b, s. 25) bruker dette i introduksjonen til *The Routledge Handbook of Terrorism Research* og sier han forsøker å gå inn i alle disse spørsmålene i sitt 700-siders verk om internasjonal terrorismeforskning. Håndboka er i følge forfatteren et forsøk på å sette sammen eksisterende kunnskap om konseptet «terrorisme» og dets typologier, teorier, data og litteratur, så vi vet bedre «hva vi vet». Studiet av terrorisme kan gjøres med utgangspunkt i ulike fagdisipliner som kriminologi, statsvitenskap, freds og konfliktstudier, media- og kommunikasjonsstudier eller religionsstudier (Schmid, 2013b, s. 26).

Schmid oppsummerer terrorforskningen sammen med forskerkolleger og tar for seg definisjoner om terrorisme, typologier knyttet til terrorisme og politisk motivert vold, teorier om terrorisme, databaser om terrorisme og oversikt over terrororganisasjoner og internettressurser for studiet av terrorisme (Schmid, 2013b, s. 26). Dette er en av de mest sammenhengende oppsummeringene av det man bredt kan omtale som terrorforskningen, og hjelper for å rydde i det større og sammensatte forskningsfeltet i hva vi vet med større grad av sikkerhet.

Schmid (2004, s. 212-214) har tidligere argumentert for at hvilke «konseptuelle briller» man studerer fenomenet terrorisme med påvirker hva man ser, avhengig av om man ser terrorisme som kriminalitet, politikk, krigføring, kommunikasjon eller religiøs fundamentalisme. Litt forenklet sier Schmid at ingen av disse rammeverkene er «det riktige», men at alle rammeverkene bidrar til å se eller belyse ulike sider av fenomenet terrorisme. Alle tilnærmingene kan være nyttige for å vurdere fenomenet, men hvilke briller man benytter påvirker *hva* man ser. Hvis vi begrenser oss til bare ett rammeverk vil vi kunne misforstå:

“the full nature and scope of the terrorist motivations and modes of operation. All relevant aspects need to be properly considered to understand terrorism in all its forms and manifestations.”

Dette har også relevans for forebyggingslitteraturen, som del av terrorforskningen.

2.2.1 Fenomenet først

Terrorisme er historisk sett ikke noe nytt fenomen. Den har som kongemord en lang og broket historie som politisk virkemiddel. Terrorismen er heller ikke et fenomen som oppsto i siste halvdel av 1900-hundretallet, men har en historie med «topper» på 60- og 70-tallet og det siste tiåret (Nasser-Eddine et al., 2011; Sageman, 2014).

Fra slutten av 1960-tallet, i en periode med økt internasjonalisering, flere nye nasjoner som fikk uavhengighet fra kolonimaktene, og med det flere borger- og frigjøringskriger satte en rekke internasjonale hendelser med flykapringer og profilerte angrep terrorisme på den internasjonale dagsorden (Nasser-Eddine et al., 2011, s. 7-8).

At terror kommer før terrorforsikring, vil trolig ikke inspirer særlig mange til en tilsvarende debatt som den om høner og egg. Det understreker likevel et viktig poeng, som er en av de største utfordringene for terrorforskere. At fenomenet kommer først. Og fokus og interesse fra samfunnet kommer straks terroren har toppet. Forskerne kommer slik sett alltid for seint.

Som (Sageman, 2014, s. 1-5) skriver startet ikke forskningen på politisk motivert vold på nytt (de novo) etter 11. september 2001. Men 3000 drepte i terrorangrepene der terrorister med fly som gigantiske molotovcocktails lammet det økonomiske hjertet og angrep forsvarsdepartementet i verdens eneste supermakt, bragte viktigheten av terror som

sikkerhetstrussel tilbake på toppen av den internasjonale sikkerhetsagendaen. Dette satte ny fart i terrorismeforskningen etter den forrige toppen på 1970- og 1980-tallet.

Nasser-Eddine et al. (2011, s. 69) konkluderer med at det ikke er så mye som har endret seg i terrorforskningen etter 11. september 2001 ut over den økte interessen for feltet og et stort antall nye bøker og artikler om emnet. Flere forskere gjør et grovt skille mellom «old terrorism» og «new terrorism» men det har ført til en debatt om dette egentlig er et nytt fenomen (Coolsaet, 2011, s. 77-91). Litteraturen som har kommet til det siste tiåret er særlig knyttet til religiøst inspirert terrorisme (Duyvesteyn, 2007, Zalman, 2008 cited in Nasser-Eddine et al., 2011, s. 7-8). Men som (Precht, 2007, s. 23-26) skriver:

The present rise of home grown Islamist terrorism is not the first time home grown terrorism has surfaced in Europe.

Likevel er hovedinteressen for fenomenet knyttet til dagens forståelse og fremtidig utvikling. Det finnes lite historisk forskning på terrorisme. Silke sitert i (Nasser-Eddine et al., 2011) fant i en større gjennomgang i 2007 at kun 3,9 prosent av fagartiklene hadde fokus på tidligere terrorhendelser. Terrorforskningen er i en stadig kamp om å være «dagsaktuell». Det kan være en utfordring for forskningen, da data som sammenliknes over tid har stor verdi.

Tore Bjørge (2011, s. 11) skriver i *Forebygging av terrorisme og annen kriminalitet* at:

Behovet for en mer helhetlig tenkning om terrorbekjempelse ble tydeliggjort i årene etter terrorangrepene 11. september 2001, hvor Bush-administrasjonens War on Terrorism de første fem årene ensidig satset på strategier basert på militær maktbruk, represjon og kontroll.

Det er liten tvil om at den dagsaktuelle terrorforskningen fra midten av 2000-tallet særlig i europeisk kontekst har handlet om radikaliserings og voldelig ekstremisme. Det har vært forskjeller mellom den europeiske («winning hearts and minds») og amerikanske tilnærmingen («global war on terror»), men som tidligere omtalt det ser ut til å være en endring også i den amerikanske tilnærmingen til radikaliserings. Dette viser at radikaliserings som er blitt et slags samlebegrep for hvordan terror blir til i Vesten, og har havnet på agendaen til forskere og beslutningstakere både i Europa, Nord-Amerika og Australia.

2.2.2 Definisjonsutfordringen

En av de store utfordringene i debatten om «terrorisme», og forebygging av «radikalisering» og «voldelig ekstremisme» er at begrepene brukes i ulike sammenhenger, av ulike mennesker om ulike ting. Det er ingen mangel på definisjoner. Men en intens mangel på enighet om terminologi og definisjoner.

I en omfattende gjennomgang av forebyggingslitteraturen argumenterer (Nasser-Eddine et al., 2011, s. 1) for at begrepene trenger å defineres før forebyggingsstrategier effektivt kan planlegges av myndigheter og nasjonale sikkerhetstjenester. De påpeker at litteraturen som dekker terrorisme bruker konseptet på en måte som drukner det i kompleksitet. Derfor er en av de mest frekvente kritikkene (og debattene) knyttet til fagfeltet terrorismestudier generelt, og studiet av radikalisering og voldelig ekstremisme spesielt, mangelen på universelt aksepterte definisjoner. Det er ingen enighet knyttet til sentrale begreper som «terrorisme», «radikalisering» og «voldelig ekstremisme» ((Borum, 2011a, s. 7; Brandon, 2012, s. 8-9; Nasser-Eddine et al., 2011, s. 1-2).

2.2.3 Terrorisme

Schmid og Jongman (1988) identifiserte ikke mindre enn 109 ulike definisjoner av terrorisme i sitt datasett *Political terrorism: A new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories, and literature* på midten og slutten av åttitallet. Schmid (2013b, s. 86) har senere samlet 250 terrordefinisjoner og utarbeidet en revidert akademisk konsensusdefinisjon av terrorisme (Rev. ACDT 2011).

Ariel Merari (1993: 213) argumenterer for at terrorisme både er vold mot staten utført av substansielle aktører, vold mot substansielle aktører fra staten, eller voldshandlinger mellom stater. Han beskriver terror som *en form for krigføring i universet av politisk vold*. Terrorism er bare en av flere strategier for krigføring eller voldelig opprør (insurgency) mot staten på den nedre delen av konfliktspektret sammen med revolusjon, statskupp, geriljakrigføring og opptøyer (Merari, 1993, s. 213). Det etablerte vestlige konsensus om essensen i terrorisme deles sannsynligvis ikke av majoriteten av mennesker i verden (Merari 1993: 215).

Det er lett å bli værende i de konseptuelle debattene om definisjoner. Mange forskere benytter definisjonen til US Departement of State. Denne oppgaven bruker denne definisjonen:

"terrorism"³ means premeditated, politically motivated violence perpetrated against non-combatant targets by subnational groups or clandestine agents.

2.2.4 Radikalisering

Det er heller ingen klar enighet blant forskerne om hva som ligger i begrepet «radikalisering». Selv om det i forskningslitteraturen ser ut til å være relativt bred enighet om at radikalisering er en prosess, er det ingen enighet om definisjoner

Borum (2011a, s. 9) sier det enkelt, nemlig begrepet radikalisering er ofte brukt, men er fortsatt dårlig definert. Radikalisering er et forskningstema «plagued by assumptions and intuition» skriver Githens-Mazer og Lambert (2010, s. 1). Mark Sedgwick (2010, s. 479) mener at den omfattende bruken av begrepet «radikalisering» virker implisitt å forutsette at det eksisterer enighet om begrepets innhold. Sedgwick kaller «radikalisering» standardtermen som brukes til å beskrive hva som foregår før bomben går av (what goes on before the bomb goes off). Han argumenterer for å være nøye med alltid å spesifisere hvor på skalaen man er knyttet til en radikaliseringsprosess, og hva som sees på som moderat på denne skalaen. Flere (Bartlett & Miller, 2011; Pisoiu, 2013) skiller mellom voldelig og ikke voldelig radikalisering. Vidino og Brandon (2012, s. 8-9) definerer kognitiv radikalisering og voldelig radikalisering.

John Horgan (sitert i John Horgan & Braddock, 2010) har benyttet følgende operasjonelle definisjoner og skiller mellom radikalisering (radicalisation), og voldelig radikalisering (violent radicalisation).

Radicalization: the social and psychological process of incrementally experienced commitment to extremist political or religious ideology. Radicalization may not necessarily lead to violence, but is one of several risk factors required for this (p. 152).

Violent radicalization: the social and psychological process of increased and focused radicalization through involvement with a violent non-state movement. Violent radicalization encompasses the phases of a) becoming involved with a terrorist group and b) remaining involved and engaging in terrorist activity; it involves a process of

³ <http://www.state.gov/documents/organization/65464.pdf>

pre-involvement searching for the opportunity to engage in violence and the exploration of competing alternatives; the individual must have both the opportunity for engagement as well as the capacity to make a decision about that engagement (p. 152).

Å skille mellom kognitiv og voldelig radikaliseringsprosesser er mer stringent begrepsbruk, og tilfredsstillende akademiske krav til konseptualisering og gode typologier. Undersøkelsesopplegget vil skille mellom voldelig radikaliseringsprosesser og kognitiv radikaliseringsprosesser i tråd med Horgans definisjon. Gjennomgangen vil følge rådet fra Sedgwick om hele tiden å forsøke å være tydelig på hvor i radikaliseringsprosessen man snakker om.

2.2.5 Voldelig ekstremisme – vold er vannskillet

Heller ikke knyttet til begrepet «voldelig ekstremisme» er det enighet om definisjoner. Nasser-Eddine et al. (2011, s. 16) argumenterer for at uttrykket å «forebygge voldelig ekstremisme» (countering violent extremism) har sin basis i policy-making mer enn i academia. Og siden det har sin opprinnelse i politikken er det sjeldent definert, og i ennå mindre grad konseptualisert eller teorisert rundt i litteraturen, som bruker begrepene radikaliseringsprosesser og voldelig radikaliseringsprosesser. Som Schmid (2013a) argumenterer:

In Europe, it was brought into the academic discussion after the bomb attacks in Madrid (2004) and London (2005) by policymakers who coined the term 'violent radicalisation'. It has become a political shibboleth despite its lack of precision.

I den første norske handlingsplanen mot radikaliseringsprosesser og voldelig ekstremisme «*Felles trygghet – felles ansvar*» (Justis- og politidepartementet, 2010, s. 7) defineres radikaliseringsprosesser på denne måten:

Med "radikaliseringsprosesser" menes her den prosess der en person i økende grad aksepterer bruk av vold for å oppnå politiske mål. Slik sett vil radikaliseringsprosesser kunne representere en prosess som under gitte forutsetninger, vil kunne utvikle seg til ekstremisme.

Definisjonen ble utarbeidet på bakgrunn av råd fra PST. I forordet til handlingsplanen gjøres en viktig avgrensning og avklaring fra norske myndigheter for hvordan radikaliseringsarbeidet er tenkt innrettet og settes i kontekst opp mot kontraterrorarbeid og strafferetten. Justisminister Knut Storberget skriver:

Det er i strafferetten et vesentlig skille mellom holdninger og handlinger. Voldelige ekstreme handlinger og terror kjennetegnes av at det rammer sine ofre tilfeldig og vilkårlig. I bekjempelsen av handlinger har strafferetten den fordel at straffeansvaret er individuelt. Strafferetten rammer terroristene selv, ikke gruppen de tilhører. Vi må sørge for at norske antiterroriltak fortsetter å være målrettede, begrensede og ansvarlige. (Justis- og politidepartementet, 2010)

Denne oppgaven velger å se bruken av begrepet voldelig ekstremisme som et politisk samlebegrep som beskriver det samme som akademia beskriver som voldelig radikaliserings. Bruken av vold er vannskillet. Ulovlig bruk av vold (eller deltakelse i forberedelseshandlinger) som defineres i tråd med straffelovens §147 enten den er politisk høyre-radikal, venstre-radikal, eller basert på et forkvaklet syn på religion, er å anse som voldelig ekstremisme.

2.3 Forebyggingslitteraturen

2.3.1 Radikalisering - en prosess

Den eksisterende forebyggingslitteraturen har to tydelige fellestrekk. For det første er det relativt bred enighet om at radikaliserings er en prosess ((Borum, 2011b; Christmann, 2012; McCauley & Moskalenko, 2008). For det andre benytter ulike forskere ulike radikaliseringsmodeller for å beskrive et forløp som består av flere trinn fra et enkeltindivid starter en radikaliseringsprosess frem til man er villige til å bruke vold ((Borum, 2011b; Christmann, 2012; McCauley & Moskalenko, 2008; Thomsen, 2012).

Noen argumenterer for at radikaliserings finner sted på individnivå, mens andre også fokuserer hvordan radikaliseringsprosesser skjer i grupper og på samfunnsnivå (Christmann, 2012, s. 10-21). McCauley og Moskalenko (2008) har utarbeidet en tolvtrinnsmodell for radikaliserings på individ, gruppe og samfunnsnivå. En studie publisert ved politihøgskolen av forebygging av radikaliserings på internett konkluderer «forholdsvis sikkert» på at «betydningen av sosiale medier for rekruttering og radikaliserings hittil har vært undervurdert» (Sunde, 2013, s. 10).

De fleste av radikaliseringsmodellene er i følge Randy Borum (2011b, s. 37-38):

based primarily on rational, conceptual models which are neither guided by theory nor derived from systematic research.

2.3.2 Flere teoretiske rammeverk

Forebyggingslitteraturen henter sitt grunnlag fra et bredt utvalg fagdisipliner og benytter ulike teoretiske rammeverk for å forsøke å beskrive det sentrale spørsmålet i terrorforskningen. Hva er det som forklarer at en person etter en radikaliseringsprosess blir villig til å bruke vold for å nå sine mål?

Som Borum (2011a, s. 15) argumenterer:

To be clear, most of what has been written so far about "radicalization" into violent extremist ideologies (particularly those that support terrorism) is conceptual, rather than empirical.

Schmid (2013b, s. 301-422) viser til to ulike teoretiske rammeverk eller sett med forklaringsfaktorer for å forklare de ulike teoriene om årsakene til terrorisme: Han benytter inndelingen benyttet av 200 forskere samlet i 2005 på en konferanse organisert av Club de Madrid, som deler inn i forklaringsfaktorene: *psykologiske, politiske, økonomiske, religiøse og kulturelle (Club de Madrid)*. I tillegg viser Schmidt til forklaringsmodellen utarbeidet av Brynjar Lia som deler inn i psykologiske/samfunnsmessige/internasjonalt system.

Andre forskere benytter lignende inndelinger. Randy (Borum, 2011b) skiller mellom sosial gruppeteori («social movement theory»), sosiologiske forklaringsfaktorer, og «conversion theory». Christmann (2012, s. 23-30) velger en ennå mer omfattende kategorisering av forklaringsfaktorer og deler disse inn i følgende kategorier: *biologiske, psykologiske, muslimsk identitet, samfunnsmessige teorier, fordeling og dårlig integrering, rollen til segregering og utstøting, sosiale koblinger og nettverk, rollen til religion, samt radikaliseringssinkubatorer*. Nasser-Eddine et al. (2011) deler inn i *sosiale, økonomiske, og politisk og historisk kontekst*.

Anja Dalgaard-Nielsen (2010, s. 797) gjør en større gjennomgang av «hva vi vet og ikke vet» om radikaliseringsprosess. Ved å stille dette enkle men grunnleggende spørsmålet, tar hun debatten om teorier og konsepter fremover. Hun velger ut det hun vurderer som særlig relevant litteratur: Studier som bygger på primærdata som intervjuer eller deltakende observasjon i

radikale miljøer i Europa. Gjennomgangen beskriver tre grupper akademikere, og tre typer forklaringsfaktorer eller hovedmekanismer knyttet til radikaliserings og voldelig ekstremisme. Den første tar utgangspunkt i fransk sosiologi, og peker på sosiologiske bakgrunnsfaktorer som globalisering og oppløsning av tradisjonelle samfunn og identitet. Den andre gruppen er forskere som jobber med nettverksteori/sosiale bevegelser (social movement theory) og fokuserer på gruppevariabler som nettverksdynamikk og sosial interaksjon. En tredje gruppe er empiristene, som fokuserer på casestudier og peker på forklaringer på individnivå som individers behov eller preferanser. I konklusjonen peker hun på at forklaringene i litteraturen hun har gjennomgått ikke nødvendigvis bør sees på som konkurrerende, men heller komplementære.

Denne studien har ikke som ambisjon å gå dypere inn det et er skrevet mest om, det som forklarer radikaliseringsprosessen. Denne korte gjennomgangen viser at forebyggingslitteraturen har en rekke rammeverk og forklaringsfaktorer som benyttes for å forklare radikaliseringsprosessen. Det er vanskelig å beke ut et som «det riktige». Radikaliseringsforskningen i dag forsøker litt forenklet å forklare radikaliseringsprosesser med utgangspunkt i religion eller politikk, fattigdom, psyke, eller dårlige venner. Eller alt på en gang.

2.3.3 Drevet av trussel foran kunnskap

Forebyggingslitteraturen et eksempel på forskning som har kommet etter et fenomen har oppstått. Som fagfelt er forebyggingslitteraturen som den hvite kaninen i Alice i Eventyrland, den er alltid på etterskudd og bekymret for å komme for sent. Etter terrorangrep og alvorlige terrorplaner har flere land de siste 7-8 årene utarbeidet planer på myndighetsnivå for å forbygge og møt en økende terrortrussel. Forskningen er kommet i gang mer med basis i en alvorlig trusselutvikling, enn med grunnlag i gode forskningsstrategier og solid empiri.

Som (Schmid, 2013a) skriver:

The literature on (de-) radicalisation is young. The majority of publications are from the last decade, especially from the last eight years, triggered in part by a 'blowback' reaction to the US-led intervention to overthrow Saddam Hussein in 2003 – an intervention not authorised by the United Nations' (UN) Security Council that angered many Muslims in the Middle East and the West. Most of the literature focuses on Islamist radicalisation, especially in the West.

Andrew Silke (2001, s. 1) skriver i artikkelen *The Devil You Know: Continuing Problems with Research on Terrorism* at terrorstudier er plaget av den manglende evnen til å komme videre i kunnskapsutviklingen på feltet.

So it is possible for a research community to remain active indefinitely without ever producing meaningful explanatory results (while tolerating very high levels of conceptual confusion and disagreement). It seems relatively clear that terrorism research exists in such a state and that after over 30 years of enquiry, the field shows little evidence that it is capable of making the leap to consistently producing research of genuine explanatory and predictive value.

Han tar utgangspunkt i forklaringen til psykologen Colin Robson for å beskrive problemene i terrorforskningen har med å komme videre fra studier som er utforskende (exploratory), via deskriptive (descriptive) til forklarende (explanatory). Dette beskriver egentlig bare ganske vanlige forskjeller i utforming av et undersøkelsesopplegg (Hellevik, 1999, s. 88). I følge Silke benytter nivåene ulike metoder. Når forskningen er utforskende benyttes mer enkel kvalitativ metode, og når forskningen har kommet videre må det metodiske grunnlaget være mer rigorøst og solid fordi forskeren må være sikrere på at resultatene er reliable og valide. Silke konkluderte pessimistisk da han i 2001 beskrev situasjonen innen terrorforskningen slik:

A limited range of methodologies in data gathering, combined with a reluctance to use more rigorous analysis, has left the field with serious deficiencies in many respects.

Spørsmålet er hvordan terrorforskningen kan bringes videre.

Det australske Forsvarsdepartementet satte sammen et team av forskere som hadde lang erfaring med å undersøke store mengder forskningslitteratur og metadata for å forstå ulike sosiale fenomener som er relevante for å forbygge voldelig ekstremisme. De oppsummerer sin litteraturstudie av radikaliseringslitteraturen i fem punkter (Nasser-Eddine et al., 2011, s. 69):

- a) Mangelen på primærkildeanalyse
- b) En generell mangel av erfarne forskere på området
- c) Flertallet forskere/forfattere har aldri møtt terrorister eller gjort feltarbeid
- d) At fagfeltet hviler på begrenset metodisk grunnlag og analyse
- e) Lite akademisk arbeid er rettet mot kritiske studier knyttet til voldelig ekstremisme og terrorstudier

Dette mener forfatterne et aller mest tydelig i det begrensede antallet relevante fagartikler som fokuserer på empirisk basert forskning og mangelen på seriøst testede kvantitative og kvalitative feltarbeid eller andre undersøkelsesopplegg. Deres litteraturgjennomgang viser også hvordan terrorstudier har kunnskapshull knyttet til radikaliseringsprosesser, som å forklare hvordan enkeltindivider går fra å være frustrerte eller misfornøyde til å krysse vannskillet og akseptere bruk av vold for å nå politiske mål (2011, s. 70).

Kritikken av det metodiske grunnlaget er gjennomgående. Anja Dalgaard-Nielsen (2010, s. 810) argumenterer med at mye er skrevet de senere åra om hvordan unge europeere blir involvert i voldelig jihadisme og planlegger eller utfører angrep mot sine landsmenn. Etter å ha gjennomgått bøker, artikler og studier publisert i perioden mellom 2001-2008, samt journalene *Terrorism, Terrorism and Political Violence*, og *Studies in Conflict & Terrorism* peker hun på at få studier gir særlig mye nytt empirisk bevis for å underbygge sine konklusjoner. Neumann og Kleinmann (2013, s. 368) understreker det samme poenget med en tydeligere begrunnelse:

..research on terrorism—and terrorists in particular—is notoriously difficult because the population of research subjects is very small and difficult to gain access to.

2.3.4 Forebyggingslitteraturen et skjørt reisverk?

Det kan argumenteres for at forskningen på forebygging er et skjørt byggverk. Magnus Ranstorp (2010, s. 2) ved Centre for Asymmetric Threat studies (CATS) svenske Forsvarshøgskolen beskriver den vitenskapelige forskningen på radikalisering som «i beste fall fragmentarisk og på fosterstadiet». Derfor er et sentralt spørsmål for de følgende drøftinger av forebyggingslitteraturen hvordan man møter de mange kompetansegapene innen fagfeltet. Som (Borum, 2011b, s. 46) understreker:

Despite the surge in terrorism-related publications since 2001 and the burst of recent interest in radicalization, empirical studies are rare. But knowledge development achieved through science ideally should be a systematic, incremental, and cumulative process. It should consider what information to gather from what sources (to ensure we are measuring what is most important, and doing so as accurately as possible), how to gather and record the information (so that it is consistent across the cases),

and how to use and interpret that information to test assumptions and hypotheses (so that we are not just "fitting" the information to our preconceived notions).

En utfordring knyttet til mangelen på kvaliteten på radikaliseringslitteraturen er «reproduksjon» av forskning med varierende eller mangelfull kvalitet. Det er dessverre en innebygget mekanisme i ethvert forskningsfelt at forskning på et krevende område, må starte på leirgrunn.

Slik sett er de første «byggverkene som reises alltid «korthus», eller byggverk av provisorisk eller manglende kvalitet. Få fagfelt har vært så preget av dette som terror og radikaliseringsforskningen. Problemet etter snart femten år med forskning på «ny terrorisme» er at vi fortsatt sliter med utfordringen at dårlig fundert fakta blir sitert av nye terrorforskere som på dette blir videreformidlere av forskning med mangelfull eller tvilsom kvalitet.

Neumann og Kleinmann (2013, s. 373) beskriver at det ser ut til å være «en lomme» med forskere som anstrenger seg lite for å produsere genuint nye data eller nye analyser, som hevder å presentere ny forskning, nye funn og nye analyser, men som reelt sett ikke bidrar særlig mye til å øke vår kunnskap om og forståelse av radikaliseringsprosesser.

Mange av studiene som finnes på området er ren beskrivelse. Bidragene kommer fra flere og svært ulike teoretiske fagretninger. Det trenger ikke nødvendigvis være et problem, men det krever samordning og i alle fall en viss enighet om begreper og rammeverk for fenomenet som studeres. Derfor har forskningsmetode, og de krav man stiller til at man forholder seg til spørsmålet i akademia, viktig betydning. Det kan sikre en kunnskapsbasert og faktabasert tilnærming til dette spørsmålet, ikke en følelsesstyrt, media-drevet og unyansert – da risikerer vi en forenklet og feilaktig tilnærming til problemet. Det er dårlig for forskningen og et dårlig grunnlag for å gi gode råd om politikkutvikling.

2.4 Forebyggingsstrategier

Angrepene mot jernbanestasjonen i Madrid i 2004 og mot undergrunnen og busser i London 7. juli 2005 var en utløsende faktor for at arbeidet med handlingsplaner og motstrategier har blitt prioritert i flere land. Regjeringer og sikkerhetsmyndigheter har utarbeidet omfattende forebyggingsstrategier mot «radikalisering og voldelig ekstremisme». Storbritannia var først ute allerede i 2004 med sin helhetlige kontraterrorstrategi CONTEST, med pilarene Prevent,

Protect, Pursue and Prepare (Bjørge, 2011). Mange andre land har senere inspirert av den britiske erfaringen laget egne strategier.

Storbritannia (Home Office, 2009), Nederland (Ministry of Interior, 2007), Danmark (Regeringen, 2009) og Norge (Justis- og politidepartementet, 2010) er blant de første landene der myndighetene på grunn av økt terrortrusselnivå har utarbeidet mer helhetlige handlingsplaner for å forbygge at enkeltpersoner blir radikaliseret og villige til å begå voldelig ekstreme handlinger.

Som James Brandon og Lorenzo Vidino skriver i sin omfattende casestudie av radikaliserings erfaringene i europeiske land er landene Storbritannia, Nederland, Danmark og Norge i en særstilling fordi myndighetene har utarbeidet de mest helhetlige forebyggende planverkene mot radikalisering. Mange andre land har drevet forebyggende arbeid mot radikalisering, eller drevet exit-programmer. Men bare disse landene har planer som kan beskrives som «helhetlige», med en nasjonal strategi mot radikalisering samlet i et offisielt åpent tilgjengelig dokument (Brandon, 2012, s. 8). EU (*European Commission, 2014*) og FN har egne strategier mot terrorisme og voldelig ekstremisme.

Statsminister Stoltenberg og justisminister Storberget presenterte den norske regjeringens handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme: «*Felles trygghet - felles ansvar*» i desember 2010.

Tidligere har ikke radikalisering og voldelig ekstremisme, eller trusselen fra såkalte «homegrown» – vært ansett som den fremste sikkerhetsutfordringen i USA. Men også i Amerika er det en endring i synet. I 2011 kom en strategi med tittelen *Empowering local partners to prevent violent extremism in the United States* der det understrekes:

Several recent incidences of violent extremists in the United States who are committed to fighting here and abroad have underscored the threat to the United States and our interests posed by individuals radicalized at home. Our best defenses against this threat are well informed and equipped families, local communities, and institutions. (Executive Office of the President, 2011, s. 5)

I sommer besøkte den amerikanske justisministeren Eric Holder Norge og hadde egen pressekonferanse med Justis- og beredskapsministeren der han understreket amerikansk interesse for det norske arbeidet for å forbygge radikalisering og voldelig ekstremisme.

Da regjeringen i november 2013 samlet fem statsråder og fem statssekretærer fra ti ulike departementet for å starte opp igjen arbeidet med å oppdatere regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, skrev de i en pressemelding fra Justis- og Beredskapsdepartementet (2013):

"For å få en mest mulig konkret handlingsplan med tiltak som virker, vil regjeringen sette ned en arbeidsgruppe på tvers av fagområder. Den får i oppdrag å hente innspill fra kompetansemiljøer og til slutt komme med tiltak til justisministeren for hvordan vi best kan forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme. I tillegg vil de involverte departementene komme med forslag til tiltak som arbeidsgruppen vil få i oppdrag å vurdere".

Regjeringen presenterte en oppdatert «*Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme*» i juni 2014. Ansvarlige myndigheter, og forskningsinstitusjoner bidrar med konkrete tiltak. Dette er utfordringen beslutningstakere i flere land står overfor. Hvordan kan vi gjennom nye tiltak forbygge og redusere trusselen.

2.4.1 Trender i europeisk forebyggingsarbeid

At mange forebyggingsinitiativer nå oppdateres og innrettes på nytt etter å ha blitt evaluert, er en tydelig trend knyttet til forebyggingsarbeid i Europa. Hovedtrender er økt fokus på målrettet intervensjon, evaluering av effekt, og mulig dreining mot en mer aktørnøytral tilnærming i forebyggingsarbeidet. Vidino og Brandon (2012, s. 69-71) oppsummerer 11 hovedpunkter i sitt større case-studie om europeiske forebyggingsinitiativer mot radikaliserings og voldelig ekstremisme.

De identifiserer fire overordnede hovedtrender i europeiske radikaliseringsstrategier:

- a) en smalere radikaliseringsdefinisjon
- b) et klarere skille mellom bredere forebyggingsarbeid og tiltak mot radikaliserings
- c) mindre fokus på generelle forebyggingsinitiativer
- d) økt fokus på målrettet intervensjon

Fra et mer organisatorisk perspektiv for myndighetene ser de fire organisatoriske utfordringer:

- a) viktighet av god trening og utdanning

- b) viktighet av god kommunikasjon og presentasjon mot miljøer
- c) innarbeiding og normalisering av antiradikaliseringarbeidet,
- d) fokus på evaluering

De peker særskilt på at et styrket fokus på evaluering er avgjørende. Dette gjør myndigheter i stand til å vurdere hvilke programmer som skal videreføres, hvilke som må modereres, og hvilke som bør forlates. I følge Brandon og Vidino inneholder de fleste europeiske programmer nå innebyggede evalueringsmekanismer for å vurdere effektiviteten til de enkelte forebyggingsprogrammer (2012, s. 70).

Til slutt finner de tre utviklingstrekk særlig knyttet til arbeidet mot muslimske samfunn:

- a) redusert fokus på teologiske tilnærminger til antiradikalisering - dreining mot bredere sekulære tilnærminger som fokuserer på bakgrunnsårsaker
- b) salafistene og islamistene blir kastet ut av forebyggingsprogrammene
- c) mer felles fokus på både jihadister /radikale islamister og høyreekstreme

De baserer sin rapport på feltarbeid, intervju med fageksperter og myndighetspersoner. Rapporten har i følge forfatterne som mål å finne karakteristikk, og hovedutfordringer som kan være relevante for myndigheter internasjonalt. De understreker at dette ikke er en undersøkelse av programmene som er implementert i hvert land, eller en vurdering av effektiviteten ved disse.

2.4.2 Kritikk mot forebyggingsstrategier

De siste fem årene har det vært en gryende politisk og akademisk debatt knyttet til terrorforskningen generelt, og knyttet til forebyggingsstrategier og deres effektivitet spesielt.

Noe av forebyggingslitteraturen har gått kritisk inn i den britiske forebyggingsstrategien PREVENT. Særlig fokuset på å utfordre ideologiene som ligger bak voldelig ekstremisme. Den britiske PREVENT-strategien er karakterisert som både «failed and friendless», ineffektiv og «flawed», og har vært gjenstand for både akademisk og politisk debatt (Heath-Kelly, 2013; Richards, 2011; Stevens, 2009; Thomas, 2009, 2010). Kritikken har gått både på at den for ensidig fokuserte på muslimske samfunn, og at den ikke skilte mellom generelt forebyggingsarbeid og arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. En ny og oppdatert CONTEST-strategi ble vedtatt i 2009 (Home Office, 2009). Ved det britiske

regjeringsskiftet i 2011 ble også en revisjon av forebyggingsdelen PREVENT (Home Office, 2011) presentert av den nye konservative regjeringen i Storbritannia etter omfattende debatt om hvorvidt strategien var effektiv.

Aly (2013, s. 2) mener at forebyggingsstrategier som britiske “PREVENT”, australske “Resilience” og det amerikanske “Diminish element” er basert på misforståtte og feilaktige forestillinger som har lite faglig grunnlag. Hun viser til en interessant utvikling i mange lands forebyggingsstrategier:

Efforts have already been made to separate the core function of countering terrorism from that of promoting social harmony and tackling marginalisation. The recent review of the UK's Prevent strategy recommended a refocus of Prevent and a separation of the Prevent remit from programs that focus on race equality, multiculturalism, and cohesion.

Hun anbefaler å rekonseptualisere det hun definerer som «myke antiterrorstrategier» som samfunnsmessig motstand mot terrorisme (collective resistance). Basert på et nytt rammeverk kan man i følge Aly lage et politikk for å bygge sikkerhet ved å involvere flere aktører.

3 Metodevalg og design

Dette kapitlet redegjør for forutsetninger og bakgrunn for metodevalg og forskningsdesign for oppgaven, og argumenterer for at systematiske gjennomganger (metastudier) innenfor samfunnsvitenskapen kan ha nytte for evidensbasert kunnskapsutvikling for myndigheter. Deretter redegjøres det for forskningssystematikk for datainnhenting, søk, avgrensning og valg av undersøkelsesopplegg.

3.1 Evidensbasering av kunnskapsutvikling

Systematiske gjennomganger av store mengder forskningsdata har tradisjonelt vært brukt innenfor medisin. Christmann (2012, s. 7) viser til at systematiske gjennomganger er brukt for å hjelpe og understøtte kunnskapsbasert beslutningstaking når man skal gå inn i store mengder data, og kombinerer data som er vanskelige å kombinere. Argumentene for å gjennomføre systematiske gjennomganger innenfor samfunnsvitenskapen er at de kan brukes for å undersøke effektiviteten av en intervensjon/inn gripen for å håndtere et sosialt problem. På flere områder blir evidensbasert kunnskap⁴ lagt til grunn for hvordan myndighetens skal utvikle sine tjenester. Det kan også bane vei for å få utviklet forskningsmetodene man har behov for knyttet til å møte nye og komplekse problemstillinger.

Christmann (2012, s. 7) peker på at denne formen for metaanalyse er mest produktiv når den søker svar på en klart definert problemstilling. Der forskningsspørsmålet er bredt og omfattende, og hvor hoved-termer og begreper er vage og dårlig definerte, er evnen for systematiske gjennomganger til å gi overbevisende svar redusert.

Dette er en særskilt utfordring forebygging av «radikalisering» og «voldelig ekstremisme». Det er en stor etterspørsel etter kunnskap på dette området. Myndigheter må være villige til å legge til rette for kunnskapsproduksjon. Det er med grunnlag i empirisk studier mulig få av bevis på at en type tiltak virker. Derfor kan det ha nytte for myndigheter å gjøre systematiske gjennomganger av forebyggingslitteratur innenfor terrorforskningen. Manglende innsats for forebyggingen av ekstremisme står i skarp kontrast til mange andre typer offentlig tjenesteproduksjon som har kommet lengre på evidensbasert kunnskapsutvikling, blant annet innenfor helse og sosiale tjenester.

⁴ Helsedirektoratet: <http://www.forebygging.no/Ordbok/A-E/Evidens/>

3.2 Bakgrunn for metodevalg

Det er en utfordring både å gjennomgå og å innhente forebyggingslitteratur. Det finnes ikke mange helhetlige studier av «radikalisering» og «voldelig ekstremisme». Denne undersøkelsen har hentet inspirasjon fra forskningsmetoden som er brukt i noen få større forskningsrapporter og litteraturgjennomganger (Christmann, 2012; Nasser-Eddine et al., 2011; Schmid, 2013a) på feltet. I tillegg er det identifisert et lite utvalg bøker og redigerte artikkelsamlinger om temaet (Bjørge, 2011; Coolsaet, 2010; Ranstorp, 2010; Schmid, 2013b; Sunde, 2013). Dette har gitt grunnlag og veiledning for datainnhenting, teoretisk rammeverk og metode for gjennomgang og forskningsdesign. Forebyggingsstrategiene omtalt i kapittel 1.5 er gjennomgått for å få inntrykk av hvilke «konkrete tiltak» som prioriteres på myndighetsnivå i europeisk, amerikansk og australsk kontekst.

Undersøkelsen har brukt en metode sterkt inspirert av den Neumann og Kleinmann (2013) bruker i sin gjennomgang i artikkelen *How Rigorous Is Radicalization Research?* Målet er å gjøre noe av det samme og å se overordnet på det teoretiske og empiriske grunnlaget for et mindre utvalg av forebyggingslitteraturen.

Det som skiller denne masteroppgavens enklere gjennomgang fra de mer omfattende litteraturstudiene utført av profesjonelle forskere med basis i større forskningsmiljøer, er at oppgavens ambisjon ikke er å gjøre en oppsummering av all eksisterende forskningslitteratur på området. Gjennomgangen fokuserer på nyere forebyggingslitteratur fra perioden 2007-2014, etter at myndigheter begynte å utarbeide handlingsplaner mot radikalisering og voldelig ekstremisme, inkludert nordisk forebyggingslitteratur.

Undersøkelsen vurderer også andre variabler og stiller et litt annet spørsmål enn Neumanns og Kleinmanns undersøkelse. Det som er annerledes med denne oppgaven er ønsket om å se særskilt på det empiriske grunnlaget (metode, empiri, kontrollgruppe) for nyere forebyggingslitteratur. Og i tillegg å se på om forskningslitteratur som gir råd til myndigheter inneholder effektvurderinger av de foreslåtte tiltakene. For undersøkelsen lages et nytt datasett med nyere forebyggingslitteratur. Dette vil det redegjøres for kapittel 3.6.

Gjennomgangen er neppe uttømmende. Det vil kunne være studier og faglitteratur som ikke er fanget opp. Ved å sette sammen et eget og betydelig mindre datasett, vil grunnlaget for denne studien være svakere enn gjennomgangen som er brukt i de omtalte studiene. Dette er en

masteroppgave, et studentprosjekt som ikke har samme mulighet for second opinion på koding av data, og vurdering av hver enkelt artikkel som prosjekter gjennomført av større forskningsmiljøer med erfarne akademikere. Det kan derfor ikke utelukkes, selv om datainnsamling, koding og analyse av variablene er gjennomført samvittighetsfullt, ville kunne være feilkilder som feilkoding og bias i utvelging.

3.3 Innhenting av data og søk etter litteratur

I arbeidet med undersøkelsen ble det først dannet en overordnet oversikt over eksisterende forebyggingslitteratur ved å gjøre brede søk knyttet til «forebygging» av «radikalisering» og «voldelig ekstremisme». Det er gjennomført omfattende søk i norske og internasjonale databaser, samt gjennomført elektroniske og manuelle søk i relevante fagtidsskrifter. Det er i tillegg tatt utgangspunkt i kildelister i eksisterende litteratur, og søkt (og fått) råd hos ledende fagfolk i forskningsmiljøet og på myndighetsnivå for å identifisere relevant forskning. En grundigere redegjørelse for søkene og funn som ble gjort finnes i vedlegget til oppgaven.

a) Søk i biblioteksdata-baser

Det er innhentet informasjon fra norske, nordiske og internasjonale biblioteksdata-baser. Det er søkt etter bøker, rapporter og fagartikler. Det ble gjennomført søk i følgende biblioteksdata-baser: ORIA, BIBSYS-ASK, WORLDCAT, Google Scholar/WebOfScience/Google. Det er i tillegg for å identifisere særskilt litteratur fra USA og Storbritannia gjort søk i British Library og Library of Congress.

b) Søketermer

Det er gjennomført søk på engelsk knyttet til termene prevent* radical* violent* extremism*. Det er søkt på termene i nordiskspråklige data-baser: forbygge* ekstrem* radikaliseri*ng*. Dette har fått frem nordisk litteratur om temaet. En grundigere redegjørelse for søk og søketermene finnes i vedlegget til oppgaven og de utarbeidede kodeboken. Begrepene er forstått som det er redegjort for kapittel 3 om definisjonsavklaringer.

c) Manuelle søk

Etter søkene er det gjort manuelle søk etter relevant litteratur i ledende tidsskrifter på området

Terrorism, Studies in Conflict and Terrorism, and Terrorism and Political Violence, samt i den kartlagte forebyggingslitteraturen.

3.4 Avgrensning og utvalg av litteratur

Det er valgt å avgrense søket til nyere litteratur, særlig med fokus på de siste 8-10 årene. Begrunnelsen for dette er at de fleste handlingsplaner mot radikaliserings og voldelig ekstremisme er utarbeidet i denne perioden. Det er videre avgrenset til å fokusere på de nordiske, europeiske, amerikanske og australske erfaringer. Dette er den kontekst som er mest relevant for denne oppgavenes undersøkelsesopplegg.

Forskningsslitteratur fra antiradikaliseringserfaringer i Midtøsten, Nord-Afrika og Asia som kontekst er derfor ikke vurdert særskilt i denne studien. Det vil kunne være svakheter ved ikke å inkludere disse studiene, men da de ikke berører forebyggingsinitiativene i det som bredt kan omtales som vestlige liberale demokratier, og trusselbildet mot vestlige land er av en noe annen karakter, velger jeg derfor ikke å gå dypt inn i denne litteraturen. For litteraturgjennomgangen ble det innhentet bøker, rapporter, og fagartikler fra radikaliseringslitteratur fra perioden 2007-2014. Det ble ikke inkludert materiale som medierapporter, eller foredrag fra konferanser (manus/presentasjon).

Tabell 1: Innhentet litteratur artikkeltype

Artikkeltype		
Forebyggingslitteratur		
	Antall:	Prosent:
Journalartikkel	32	60 %
Rapport	15	28 %
Bok/annotert bibliografi	6	11 %
N=53	53	

For helheten i undersøkelsesopplegget ble det i tillegg ble det hentet inn egen informasjon om ti handlingsplaner og syv trusselvurderinger, samt relevant teori.

3.5 Typologier og terror

Begrepsbruk og konseptualisering, er slik det er gjort rede for kapittel 2 en utfordring innen terrorforsikringen generelt og innenfor forebyggingslitteraturen spesielt. At det mangler enighet om grunnleggende begreper, eller at begreper brukes ulikt er en utfordring for kunnskapsdannelsen på dette området. Schmid (2004) beskriver som omtalt tidligere enkelte aspekter ved terrorisme er avhengig av hvilket ramme man bruker for å studere fenomenet. Det er utenfor denne oppgavens rammer å gå grundigere inn i dette spørsmålet, men det vil legges til grunn at dette også gjelder for forebyggingslitteraturen.

Marsden og Schmid understreker (i Schmid, 2013b, s. 158) at en av hovedfordelene med typologier er den større konseptuelle klarheten de sørger for. Dette er særskilt relevant knyttet til terror og politisk vold siden det ofte inneholder interaksjonen og effekten av handlingene til mange personer og grupper, involverer et stort og variert antall motivasjoner, psykologiske effekter og subjektive evalueringer (Wilkinson (1977) sitert i (Schmid, 2013b, s. 159). Typologier blitt brukt som et virkemiddel for å klassifisere åpenbart beslektede fenomener. Rollen til typologier har blitt karakterisert som deskriptive, klassifiserende og forklarende.

Marsden og Schmid (i Schmid, 2013b, s. 191) konkluderer etter å ha gjort en større gjennomgang av typologier brukt knyttet terrorisme og politisk motivert vold, at:

In the absence of a universally accepted definition of terrorism and with the lack of a general theory of terrorism, typology construction can nevertheless be a useful instrument to advance our understanding of terrorism.

Dette er viktige argumenter som har blitt brukt for utvikling av gode merkelapper eller typologier til bruk i forskning, fordi begrepsavklaringer er viktige for kunnskapsdannelsen. Dette har relevans for å møte to store utfordringer på dette området.

En første utfordring krevende faglig utfordring for å analysere radikaliserings og voldelig ekstremisme på en systematisk måte er at mangelen på et faglig omforent rammeverk.

En annen utfordring er at myndigheter og media allerede har tatt i bruk begrepene «terrorisme» «radikaliserings» og «voldelig ekstremisme», og fylt dem med innhold mer eller mindre tilfeldig. Sagt enkelt: bedre begrepsbruk er en stor utfordring knyttet til radikaliserings

og voldelig ekstremisme. Det vil i konklusjonen bli argumenter for viktigheten av presis begrepsbruk – og mulighetene hvor som ligger i å utvikle typologier for å beskrive forskningslitteraturen om forebygging

3.6 Rammeverk for å vurdere forebyggingslitteratur

For å gjennomgå utvalget forskningslitteratur om radikalisering og voldelig ekstremisme og se nærmere på det empiriske grunnlaget, lages det et enkelt datasett som gis navnet «nyere forebyggingslitteratur» og legges i en Endnote-base. Målet er å se på metodegrunnlaget for selve forebyggingslitteraturen. Det velges ut noen sentrale trekk ved litteraturen som undersøkes nærmere. Disse gis merkelapper eller typologier. Typologiene er basert på det konseptuelle rammeverket som finnes i eksisterende forebyggingslitteratur og som det er redegjort for i oppgavens kapittel 2.

Variablene er merkelapper som beskriver særtrekk ved litteraturen som senere vil ha relevans for å vurdere oppgavens problemstilling. Design for undersøkelsen og utvelgelse av variabler og konstruksjon av kodebok er søkt foretatt med utgangspunkt i de krav som stilles til samfunnsvitenskapelig forskningsmetode (Hellevik, 1999; Skog, 1998).

For oppgaven er det laget en modell som ser på enkelte særtrekk ved forebyggingslitteraturen:

Tabell 2: Et rammeverk for vurdering av forebyggingslitteraturen

Typologi	Variabler:			
Radikaliserings-definisjon:	Voldelig og kognitiv	Voldelig	Kognitiv	Ikke klart definert
Aktørtype:	IX/HX/VX	IX	HX/VX	Ikke angitt
Geografiskempirisk-tilfang (scope):	Europa	Nord-Amerika	Australia	Internasjonalt
Implisitt hovedmekanisme - hva forårsaker radikalisering:	Flere årsaker	En bestemt årsak	Ikke angitt	
Empirisk grunnlag:	Ja1 (primær)	Ja2 (sekundær)	Nei/ingen	
Metode - hvordan prosesseres data/info:	Kvantitativ	Kvalitativ	Ingen/andre	
Kontrollgruppe:	Ja	Nei/ikke oppgitt		
Anbefaling av konkrete tiltak til myndigheter:	Ja	Nei/ikke oppgitt		
Effektvurdering av mottiltak:	Ja	Nei	Ikke relevant	

Variablene er utformet for å se på hva det er som kjennetegner selve forebyggingslitteraturen. Målsetningen er altså ikke å lage et sammendrag av hva det er som forklarer radikaliseringsprosesser eller de teoretiske rammeverkene som er benyttet i forebyggingslitteraturen, men ved å ta utgangspunkt i metodegrunnlaget som ligger til grunn for eksisterende forskning å se etter om det er noen fellestrekk ved selve litteraturen. Variablene er utformet med tanke på å kunne benyttes for å vurdere oppgavens problemstilling i kapittel 5. Det er utviklet en kodebok som ligger som vedlegg til oppgaven.

3.7 Koding av variabler

Datasettet er utviklet med utgangspunkt i en Endnote-database og har også deskriptive variabler som *forfatter(e)*, *publiseringsår*, *tittel*, og *referansetype*. Undersøkelsen velger å kode litteraturen etter et utvalg variabler som tidligere er omtalt i kapittel. Nedenfor vil det redegjøres for utforming og koding av variablene.

Variablene som er undersøkt er:

- 1) radikaliseringsdefinisjon
- 2) aktørtype
- 3) geografiskempirisk-tilfang (scope)
- 4) implisitt hovedmekanisme - hva forårsaker radikalisering
- 5) empirisk grunnlag
- 6) metode - hvordan prosesseres data/info
- 7) kontrollgruppe
- 8) anbefaling av konkrete tiltak til myndigheter
- 9) effektvurdering av mottiltak

Litteraturen er kodet med to formål. For det første ren deskriptiv (beskrivende) koding, som har som formål å beskrive bestemte egenskaper ved forebyggingslitteraturen, på nominalnivå⁵, der kategoriene kun klassifiserer enhetene i gjensidig utelukkende kategorier. Dette gjelder variablene *aktørtype*, *geografiskempirisk-tilfang*, *kontrollgruppe*, *implisitt hovedmekanisme*, og *anbefaling av konkrete tiltak til myndigheter*.

⁵ Hellevik, 1999, s. 176 <http://www.nb.no/nbsok/nb/5a7f0159b4887092ffecc0ad793bab4c?index=0#0>

For det andre er tre av de deskriptive variablene utformet på en slik måte at rekkefølgen på kategoriene også angir en enkel verdi. Variablene er på ordinalnivå⁶, slik at kategoriene i tillegg til å være gjensidig utelukkende også er rangordnet. Variablene er *radikaliseringsdefinisjon, empirisk grunnlag og metode*. Dette har som formål å få frem konseptuell klarhet og presisjon i begrepsbruken for variabelen «*radikaliseringsdefinisjon*». I tillegg er variablene «*empirisk grunnlag*» og «*metode*» kodet for få frem et svært enkelt mål på hvor solid det faglige grunnlaget for den vurderte litteraturen er. Dette er særskilt knyttet til om forskningen har empirisk grunnlag som bygger på egne data, andres data, eller ikke har det som kan anses som empiri. Videre er det vurdert om forskningen benytter kvalitativ metode, kvantitativ metode eller ikke benytter det som ansees som grunnkrav i samfunnsvitenskapelig metode. Variabelen «*effektvurdering av mottiltak*» er kun relevant for de deler av forebyggingslitteraturen som anbefaler konkrete tiltak til myndigheter.

1) Radikaliseringsdefinisjon

Gjennomgangen velger først å se på om litteraturen i det hele tatt klart definerer radikaliseringsbegrepet, deretter om den bruker begrepet enten knyttet til voldelig radikaliseringsbegrepet eller kognitiv radikaliseringsbegrepet, og til slutt om den i tillegg nyanserer ytterligere og skiller mellom kognitiv og voldelig radikaliseringsbegrepet. Variablene blir derfor organisert i en rekkefølge basert på hvilken som har høyest presisjon i begrepsbruken. *Variablene ble kodet <1) Voldelig og kognitiv>, <2) Voldelig>, <3) Kognitiv>, <4) Ikke klart definert>.*

For å bli kodet som voldelig og kognitiv ble det stilt krav om at teksten måtte ha en klar definisjon og tydelig skille mellom voldelig og kognitiv radikaliseringsbegrepet eller henviste til en annen definisjon av radikaliseringsbegrepet. For litteraturen som bruker begreper voldelig radikaliseringsbegrepet (*violent radicalisation/radicalisation to terrorism*) og hvor studiens hovedfokus og anvendelse av radikaliseringsbegrepet pekte klart i retning av voldsbruk ble variabelen kodet som voldelig. Der hvor studiens hovedfokus og anvendelse av radikaliseringsbegrepet pekte klart i retning av at radikaliseringsbegrepet ikke nødvendigvis ville medføre bruk av vold ble den kodet som kognitiv. Dersom ingen klar definisjon eller nærmere omtale av begrepsbruken ble gitt, ble artikkelen kodet som ikke klart definert.

2) Aktørtype

⁶ Ibid. s. 177-178.

For å se på aktørtype velges det å bruke samme inndeling som legges til grunn i de årlige trusselvurderingene til Politiets sikkerhetstjeneste der det skilles det mellom to hovedkategorier aktører (som benytter politisk eller religiøst motivert vold): 1) ekstrem islamisme 2) høyre og venstreekstremisme (Politiets sikkerhetstjeneste, 2014, s. 6-11). Litteraturen kodes med fire variabler for aktørtype: <1) IX/HX/VX (ekstrem islamisme (jihadisme)/høyreekstremisme/venstreekstremisme)>, <2) IX (ekstrem islamisme (jihadisme))> <3) VX/HX (høyreekstremisme/venstreekstremisme)>, <4) Ikke klart definert>.

Det velges først å se på den utvalgte litteraturen hvem som er studiens aktørtype. Deretter om den utelukkende fokuserer på ekstrem islamisme, eller høyre og venstreekstremisme. Til slutt ble det sett på om artikkelen hadde omtale av både ekstrem islamisme, høyre og venstreekstremister (eller andre).

Dersom studiens hovedfokus var både voldelig religiøst inspirert ekstremisme venstreradikale/høyre-radikale og hadde omtale av begge grupper ble den kodet som IX/HX/VX (ekstrem islamisme (jihadisme)/høyreekstremisme/venstreekstremisme). Dersom studiens hovedfokus var voldelig religiøst inspirert ekstremisme ble den kodet som IX (ekstrem islamisme). Dersom den hadde venstreradikale/høyre-radikale som hovedfokus ble studien kodet som VX/HX (høyre og venstreekstremisme). Dersom ingen klar omtale av aktører eller henvisning til aktører ble gitt, ble artikkelen kodet som ikke klart definert.

3) Geografisk empirisk-tilfang (scope)

For å se på hvilken geografisk kontekst kildematerialet for forebyggingslitteraturen kommer fra, er det sett på hvor forskerne i hovedsak har gjort sine undersøkelser og hentet sitt empiriske materiale fra. Det vil bli sett på om grunnlagsmaterialet for forskningen er innhentet i Europa, Nord-Amerika, Australia eller har et generelt geografisk empirisk-tilfang (scope). Litteraturen kodes med fire enkle beskrivende variabler for geografisk empirisk-tilfang: <1) Europa>, <2) Nord-Amerika >, <3) Australia>, <4) Internasjonalt>.

4) Implisitt hovedmekanisme - hva forårsaker radikaliserings:

Med variabelen blir det sett på om den undersøkte litteraturen gir en tydelig forklaring på forebyggingslitteraturens hovedspørsmål: «hva forklarer radikaliserings». Identifiseres det en tydelig årsaksforklaring eller implisitt hovedmekanisme for at en person gjennom en

radikaliseringsprosess blir radikalisert? Inndelingen tar utgangspunkt i det teoretiske grunnlaget det er gjort rede for i kapittel 2.

Dette ble kodet med en svært enkel inndeling basert på om artikkelen antydte flere forklaringsfaktorer på radikalisering, eller pekte på en bestemt årsak. Dette er nærmere drøftet i funndelen. *Litteraturen kodes etter tre variabler for implisitt hovedmekanisme: <1) Flere årsaker>, <2) En bestemt årsak>, <3) ingen/andre>.*

Det velges først å se på om det pekes på et klar teoretisk rammeverk eller en bestemt forklaringsfaktor for radikalisering. Deretter om det ble gitt en eller flere forklaringsfaktorer på hva som forklarer radikalisering. Til slutt ble det sett på om artikkelen tydelig konkluderer fokuserer på en bestemt årsaksforklaring på radikalisering.

For at studien skulle kodes med en bestemt årsak med ble det stilt krav om at teksten tydelig konkluderte på at det eksisterte en klar hovedforklaring

5) Empirisk grunnlag

Variabelen ser grundigere på hvor solid det empiriske grunnlaget for den undersøkte litteraturen er. Først ble det sett på om studiene baserer seg på et empirisk grunnlag (ja/nei), deretter på hva slags data undersøkelsen benytter seg av, og til slutt om studien benyttet egne data hentet inn til den konkrete undersøkelsen, eller om det er benyttet data fra andres undersøkelser (sekundærkilder).

Studiene som ble gjennomgått ble kodet etter tre variabler som angir verdi på empirisk grunnlag: <1) ja1 (primær)>, <2) ja2 (sekundær)>, <3) nei (ingen)>.

For at studien skulle kodes med høyeste verdi ja1 (primær) ble det stilt krav om at teksten var basert på egne data (kvalitative eller kvantitative). For at studien skulle bli kodet som ja2 (sekundær) ble det stilt krav om at den klart skulle henvise til andre data og kilde for disse. Dersom studien ikke henviste til egne eller andres data eller inneholdt det som kan regnes som empirisk grunnlag ble den kodet som nei.

6) Metode: Hvordan prosesseres data/info:

For å se på litteraturens metode ble det vurdert hvilken metode som ble benyttet for å prosessere dataene som var del av studien. Dette er inspirert av datasettet utviklet av

(Neumann & Kleinmann, 2013, s. 367). Denne undersøkelsen har valgt en annen inndeling av variablene i en enkel deling i kvantitativ metode og kvalitativ metode.

Studiene som ble gjennomgått ble kodet etter tre variabler for å fastslå metode: <1) kvantitativ>, <2) kvalitativ>, <3) ingen/andre>.

Det velges først å se på om det brukes kvalitativ eller kvantitativ metode. Deretter om studiene benytter kvantitativ (datasett/kontrollgruppe) eller kvalitativ metode (case-studier, strukturert intervju, fokusgruppe, kontrollgruppe, beskrivende studie).

For at studien skulle kodes som kvantitativ ble det stilt krav om at studien skulle hente inn og analysere egne kvalitative data, eller bygge på kvalitative datasett.

7) Kontrollgruppe:

For å vurdere variabelen kontrollgruppe⁷ ble det sett på om studiene benyttet en kontrollgruppe for å sammenlikne med undersøkelsesobjektene som var en del av det kvalitative eller kvantitative undersøkelsesopplegget. *Studiene ble kodet etter to enkle variabler: <1) ja>, <2) nei (ikke oppgitt)>.*

Det ble stilt krav om at teksten tydelig oppga om det var benyttet en kontrollgruppe. Denne variabelen er kun relevant for studiene som har et empirisk grunnlag. Derfor ble alle studier uten empiri kodet «ikke oppgitt»

8) Anbefalinger av konkrete tiltak til myndigheter:

Med variabelen ble det sett på om studiene ga tydelige råd til myndighetene. *Studiene som ble gjennomgått ble kodet etter to variabler anbefaling av konkrete tiltak til myndigheter: <1) ja>, <2) nei>.*

For at studien skulle kodes som ja ble det stilt krav om at teksten ga en anbefaling av konkrete tiltak til myndighetene, eller kom med en tydelig anbefaling i tekstens konklusjon.

Anbefalinger for videre forskning som var konkret rettet til myndigheter kodes som anbefaling til myndigheter. Anbefalinger som kun etterlyser definisjonsavklaringer innfor akademia ble ikke kodet som anbefaling til myndigheter.

⁷ Ibid. s. 89.

9) Effektvurdering av mottiltak/anbefalinger:

De delene av forebyggingslitteraturen som hadde anbefalinger til myndigheter ble til slutt vurdert for om de hadde effektvurdering⁸ av mottiltak/anbefalinger som ble fremme (ja/nei). For at studien skulle kodes ja ble det stilt krav om at bok/artikkel eller rapport hadde gjort en vurdering som tilfredsstillende grunnleggende krav til samfunnsvitenskapelig metode av om tiltakene som ble forslått ble antatt å ha effekt.

Studiene som ble gjennomgått ble kodet etter to variabler effektvurdering: <1) ja>, <2) nei>.

⁸ Ibid.

4 Funn - gjennomgang av forebyggingslitteraturen

Denne delen av undersøkelsen vil beskrive funnene etter gjennomgangen av 53 fagartikler fra forebyggingslitteraturen 2007-2014.

4.1 Beskrivelse av funn

4.1.1 Radikaliseringsdefinisjon

Funnet om bruk av begrepet radikalisering er som forventet ujevnt og uensartet. Den største gruppen av i forebyggingslitteraturen gir ingen klar definisjon (42 prosent). Få studier gir en tydelig radikaliseringsdefinisjon som skiller mellom voldelig og kognitiv radikalisering. Et flertall av studiene som definerer radikalisering ser på dette som en prosess som medfører vold. Kun 4 av studiene (8 prosent) definerer radikalisering som kognitiv.

Tabell 3: Radikaliseringsdefinisjon

Radikaliserings-definisjon:		
Variabel:	Antall:	Prosent:
Voldelig og kognitiv	8	15,1 %
Voldelig	19	35,8 %
Kognitiv	4	7,5 %
Ikke klart definert	22	41,5 %
N=53	53	

Radikalisering⁹ er brukt av mange, om mye ulikt. Begrepsbruken og innholdet som legges i det er høyst varierende. Litt over halvparten definerer radikalisering, dersom man ser samlet på de som definerer begrepet enten som voldelig, kognitiv eller med tydelig avgrensede definisjoner som skiller mellom voldelig og kognitiv radikalisering. Litt under halvparten har ikke benyttet en klar definisjon. Slik sett er funnene i tråd med de begrepsmessige utfordringene som beskrives i radikaliseringslitteraturens egen selvkritikk av mangelen på enighet om terminologi og definisjoner (Nasser-Eddine et al., 2011; Sedgwick, 2010).

⁹ http://content.time.com/time/specials/2007/article/0,28804,1720049_1720050_1722062,00.html

Det er metodeproblemer knyttet til avgrensing av variablene. Å skille mellom kodingen av variablene «voldelig» og «kognitiv» i studiene har vært skjønnsbasert. En stor andel av litteraturen omtaler at radikaliseringsprosessen er en prosess som ikke nødvendigvis medfører vold, samtidig som den benytter begreper som «violent radicalisation» eller «radicalisation that leads to terrorism». Flere av artiklene anga radikaliseringsdefinisjoner som ble kritisert, uten å ta eksplisitt stilling til hvilken som ble valgt for undersøkelsen. At kun halvparten av studiene skiller i begrepsbruken er likefullt en utfordring for kunnskapsdannelsen på området. En observasjon er at solide definisjoner i større grad kom til syne i de vurderte litteraturgjennomgangene og fagrapportene.

At 42 prosent av fagartiklene ikke definerer begrepet radikaliseringsprosessen kan umiddelbart virke meget svakt. Det kan argumenteres for at det er et av de viktigste begrepene innenfor forebyggingslitteraturen. Det er kodet streng slik det er redegjort for i delen om koding. Så studier uten klar definisjon eller som bruker andre begreper er kodet «ikke klart definert». Deler av litteraturen velger å benytte andre begreper som «forebygge voldelig ekstremisme» eller «kontraterrorisme» for det både myndigheter og terrorforskere søker å forebygge.

4.1.2 Aktørtype

Aktører inspirert av ekstrem islamisme (jihadisme) er i klart flertall (65 prosent) av studiene i utvalget. Slik sett har forebyggingslitteraturen et sterkt fokus og bias mot ekstrem islamisme. Det er likevel ikke overraskende at trusselbilde og aktørtype ser ut til å samsvare.

Tabell 4: Aktørtype

Aktørtype:		
Variabel:	Antall:	Prosent:
IX/HX/VX	11	21 %
IX	35	66 %
HX/VX	0	0 %
Ikke angitt	7	13 %
N=53	53	

Funnet er ikke overraskende gitt trusselvurderingen fra både norske og andre lands sikkerhetsmyndigheter. Det er ikke unaturlig at forskningen tar utgangspunkt i det nasjonale eller internasjonale trusselbildet, og forskerne er også ofte kunnskapsprodusent for myndigheter.

Det er grunn til å anta at sikkerhetstjenestene beskriver et reelt endret trusselbilde med en økt trussel fra ekstreme islamister (jfr kapittel 1.4). At det er samvariasjon¹⁰ mellom trusselbilde og aktørtype er ikke unaturlig, men det bekrefter ikke styrken i sammenhengen og er heller noe grunnlag for bastante slutninger.

Den kombinerte variabelen som beskriver studier som vurderer politisk og religiøst ekstremisme, uavhengig om aktøren er ekstreme islamister, høyre-radikale eller venstres-radikale utgjør over 20 prosent av forebyggingslitteraturen. Dette er variabelen som krever høyest presisjon i begrepsbruken. Denne undersøkelsen gir en svak bekræftelse på hypotesen fra Vidino og Brandon (2012, s. 71) om at det nå vokser frem et mer felles fokus på både radikale islamister (jihadister) og høyreekstreme, og at de fleste land nå også retter en del av forebyggingsarbeidet mot trusler fra ytterste høyre. Det var begrunnelsen for å utforme en variabel som får frem studier som har flere aktører.

Utformingen av denne kombinerte variabelen er likevel metodisk problematisk, har en skjevhet, og kan ha feilkilder. Den får ikke frem case-studiene som vurderer erfaringer fra deradikalisering knyttet til høyre-radikale og venstres-radikale grupper i Europa eller internasjonalt. Det er ingen av studiene fra de siste fem årene som har et eksklusivt fokus på høyre- eller venstreekstremistiske aktører. Det er sannsynligvis grunn for å tro at det ikke ville vært tilfelle i et tilnærmet likt utvalg terrorforskning fra 1970-1980 tallet (Schmid, 2013b). Syv av studiene (13 prosent) angir ikke aktør eller velger et aktørnøytralt undersøkelsesopplegg.

4.1.3 Geografiskempirisk tilfang (scope)

Radikaliseringslitteraturen er sammensatt fra en rekke ulike fagretninger og forskningsmiljøer internasjonalt. Litteraturtilfanget i perioden 2007-2014 er dominert av europeisk forskning, med 27 av studiene (52 prosent) som beskriver europeiske tilfeller.

¹⁰ Hellevik, 1999 s. 56-57

Tabell 5: Geografiskempirisk tilfang

Geografiskempirisk-tilfang (scope):		
Variabel:	Antall:	Prosent:
Europa	27	51 %
Nord-Amerika	1	2 %
Australia	1	2 %
Internasjonalt	24	45 %
N=53	53	

Litteraturstudien har vurdert geografiskempirisk-tilfang ved å se hvor undersøkelsene henter sin empiri (sine case-studier/intervjuobjekter og i mindre grad datasett). Europa er hovedområde for erfaringer og undersøkelsesobjekter i 27 tekster (51 prosent av studiene). Slik sett finnes det en sterkere europeisk forebyggingslitteratur. Amerikanske akademikere utgjør en stor andel av de 24 studiene (45 prosent) av litteraturen som er kodet internasjonalt. Flere av undersøkelsesobjektene er i realiteten solid amerikansk eller australsk forskning, men som henter mye av sin empiri fra europeiske erfaringer. Det er relativt tydelig at lite empiri hentes eksklusivt fra amerikanske erfaringer.

Coolsaet (2011, s. 17) peker på at en av de største endringene i som har funnet sted politisk er at søkingen etter årsaksforklaringer til radikaliserings (root causes) ikke lenger begrenset til Europa. Ekstrem islamisme som er «hjemmeavlet» (homegrown) ble lenge ansett som et europeisk problem i USA. Men som (Schmid, 2013a, s. 50) skriver:

However, with some time lag, and after approximately fifty failed, foiled and successful attacks by Muslims in America, the US also face the problem of home-grown terrorism, particularly from Muslim students, refugee communities, second generation immigrants and converts to Islamism.

Det er trolig, gitt at terrorforskning kommer etter at trusselen er erkjent en forsinkelse – eller et «time lag» i amerikansk terrorismeforskning. Det knyttet til trusselen fra «homegrown» terrorisme først de senere årene har klatret høyere på sikkerhetsagendaen i USA.

Det kan ikke utelukkes at utvalget som er innhentet kan ha et europeisk bias da det er hentet ut i norsk kontekst ved et europeisk universitet, og at studien bevisst har valgt å inkludere

nordisk forebyggingslitteratur. Det er en nyansse mellom amerikanske og europeiske trusselvurderinger som kan være interessant å se på for videre forskning.

4.1.4 Implisitt hovedmekanisme – hva forklarer radikaliserings

Det mest stilte spørsmålet i forebyggingslitteraturen, er jakten på en årsaksforklaring. Ingen av tekstene peker på en bestemt årsaksforklaring. Første gjennomgang av litteraturen viste at svært mange av studiene omtalte et bredt spekter av årsaker, uten å peke uten noen klar retning for årsaksforklaring.

Tabell 6: Implisitt hovedmekanisme

Implisitt hovedmekanisme - hva forårsaker radikaliserings:		
Variabel:	Antall:	Prosent:
Flere årsaker	41	77 %
En bestemt årsak	0	0 %
Ikke angitt	12	23 %
N=53	53	

Det ble derfor valgt å se på om litteraturen har en eller flere forklaringsfaktorer. Variabelen ble derfor kodet om for å se om det ble antydnet en eller flere forklaringsfaktorer, eller om ingen klar årsak ble angitt.

John Horgan (2008, s. 93) argumenterer for at jakten på en terroristprofil er fånyttet. Horgan argumenterer med at det som man kan ha nytte av å profilere er selve radikaliseringsprosessen, og meningen med prosessene for den individuelle terroristen.

Det er flere årsaker til radikaliserings. Ingen av de undersøkte artiklene uthevet en bestemt årsak som hovedforklaring. Som Dalgaard-Nielsen (2010) argumenterer skal ikke de ulike tilnærmingene bli sett på som konkurrerende, men komplementære.

4.1.5 Empirisk grunnlag

Et flertall av undersøkelsene baserer seg på innhenting av egne data. Dette er sammen med metode, samt kontrollgruppe/effektvurdering den mest sentrale variabelen i undersøkelsen.

Tabell 7: Empirisk grunnlag

Empirisk grunnlag:		
Variabel:	Antall:	Prosent:
Ja1 (primær)	29	55 %
Ja2 (sekundær)	21	40 %
Nei/ingen	3	6 %
N=53	53	

Empiri fra primærkilder er i flertall i utvalget i flertall med 28 (54 prosent) av studiene. Gjennomgangen bruker en inndeling av variabler som kombinerer skillet mellom primær og sekundærdata som benyttes av Silke (2007). Dette er sterkere enn forventet. Silke (2001, s. 4) pekte på at Schmidt og Jongmann fant at kun 46 prosent av terrorforskerne hadde generert egne data, og at flertallet av forskere var avhengig av å låne data fra andre. Gjennomgangen av nyere forebyggingslitteratur viser at flertallet i utvalget genererer egne data (55 prosent) enten kvalitative eller kvantitative. Forskjeller er ikke stor og utvalget i denne undersøkelsen er lite. Det er likevel et viktig skille denne undersøkelsen at det ser ut til å være et flertall av forskere som generere egne data. Til sammen har 49 (94 prosent) av studiene fra de siste fem årene egen empiri basert på egne eller andres data.

Variabelen ble valgt med utgangspunkt i beskrivelsen av de omfattende utfordringene ved metodegrunnlaget for radikaliseringslitteraturen som det er gjort rede for i kapittel 2.3.3 (Dalgaard-Nielsen, 2010; Nasser-Eddine et al., 2011; Neumann & Kleinmann, 2013; Sageman, 2014). Variabelen sier ikke noe om empirisk rigorøsitet.

4.1.6 Metode

Den nyere forebyggingslitteraturen bruker i stor utstrekning kvalitativ metode. Hele 45 av undersøkelsene (87 prosent) benytter kvalitativ metode for å vurdere problemstillingen som belyses i tekstene. At så mange som 13 prosent av artiklene benytter kvantitativ metode er et sterkere funn enn forventet.

Tabell 8: Metode

Metode - hvordan prosesseres data/info:		
Variabel:	Antall:	Prosent:
Kvantitativ	7	13 %
Kvalitativ	45	85 %
Ingen/andre	1	2 %
N=53	53	

Den viktigste variabelen i denne undersøkelsen er hvilken metode som brukes i den gjennomgåtte forebyggingslitteraturen. Det ser ut til at forebyggingslitteraturen fortsatt baserer seg på kvalitative undersøkelsesopplegg. Silke (2001, s. 1) sin påpekning av at litteraturen er basert på et begrenset utvalg metodologi, og en overrepresentasjon av kvalitative forskningsmetoder, har fortsatt noe for seg. Heller ikke forebyggingslitteraturens helsetilstand er god om man legger undersøkelsens gjennomgang til grunn. Der ser ut til at det fortsatt er slik at man benytter kvalitative fremfor mer rigorøse forskningsmetoder. Slik sett ser det ikke ut til at litteraturen har forandret seg mye. Variabelen sier imidlertid ikke noe om hvilke metode som er brukt, så det er vanskelig å trekke vidtrekkende konklusjoner basert på et så vidt lite utvalg. Strukturerte intervjuer, og sammenliknende case-studier som kan være solide og krevende undersøkelsesopplegg kodes med inndelingen for denne variabelen som kvalitative studier.

4.1.7 Kontrollgruppe

En av oppgavens målsetninger var å identifiser studier med kontrollgruppe. Dette er en sjelden i forebyggingslitteraturen. Undersøkelsen fant to studier.

Tabell 9: Kontrollgruppe

Kontrollgruppe:		
Variabel:	Antall:	Prosent:
Ja	3	6 %
Nei/ikke oppgitt	50	94 %
N=53	53	

At seks prosent av den undersøkte litteraturen hadde en kontrollgruppe som en del av undersøkelsesopplegget er et lite lyspunkt. Du kan studere mange personer i en radikaliseringsprosess. Uten å sammenlikne dem med en gruppe som utsettes for samme inntrykk kan du ikke vite hva det er som forklarer variasjoner i utvikling og adferd, og heller ikke vite om eventuelle tiltak som settes i verk som ledd i en forebyggingsstrategi virker.

Det gjør det også krevende å vurdere om de virker positivt eller negativt eller ikke har effekt. For å få bedre svar på dette trenger man studier som vurderer personer i en radikaliseringsprosess over tid, og sammenlikner dem med en relevant liknende gruppe. En av studiene i den gjennomgåtte litteraturen har en egen kontrollgruppe¹¹ i sitt undersøkelsesopplegg, og to studier gjør enkle sammenlikninger mot sekundærkilder med en kontrollgruppe: Flere enn to av studiene omtaler bruk av kontrollgruppe eller anbefaler mer forskning basert på evaluering og mer rigorøs metodebruk, men har ikke selv noen primer eller sekundær kontrollgruppe i sitt undersøkelsesopplegg.

4.1.8 Anbefaling av konkrete tiltak til myndigheter

Et flertall av studiene gir direkte eller indirekte råd til myndigheter om tiltak for å forbygge radikalisering og voldelig ekstremisme.

Tabell 10: Anbefaling av konkrete tiltak til myndigheter

Anbefaling av konkrete tiltak til myndigheter:		
Variabel:	Antall:	Prosent:
Ja	29	55 %
Nei/ikke oppgitt	24	45 %
N=53	53	

Over halvparten av studiene (56 prosent) gir råd eller anbefalinger. Variabelen er utformet slik at både studier som gir konkrete direkte råd til myndigheter og studier som konkluderer mer generelle råd eller oppsummerer med generelle råd inkluderes. Variabelen er upresis, men det beste vi har for å finne ut av om det gis råd. Den er en støttevariabel for å skille ut studier som gir råd og anbefalinger til myndigheter. Dette forteller oss i grunnen lite annet enn om råd gis eller ikke, men er relevant for den neste variabelen om effektvurdering.

¹¹ Tre studier kodes som med kontrollgruppe – to av disse henviser til sekundærlitteratur for kontrollgruppedata.

4.1.9 Effektvurdering – av mottiltak/anbefalinger

Av studiene som gir råd eller anbefalinger til myndighetene gjør kun to av studiene en konkret vurdering av om mottiltakene som foreslås er effektive.

Tabell 11: Effektvurdering

Effektvurdering av mottiltak:		
Variabel:	Antall:	Prosent:
Ja	2	7 %
Nei	27	93 %
N=29	29	

Mange forskere gir råd og anbefalinger om hva som bør gjøres for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme. Det er ikke et urimelig kontrollspørsmål å stille forskere og fageksperter om tiltakene man forslår vurdert som effektive før de skal iverksettes i handlingsplaner og annen innsats.

Derfor er det utviklet en variabel som ser på den vurderte litteraturen knyttet til om de rådene som gis myndigheter er vurdert som effektive. Flere av studiene problematiserer at det er vanskelig å vite effekten av rådene som gis fra forskningen.

Tore Bjørgo (2011, s. 16) sier det slik:

Man kan i prinsippet ikke måle eller evaluere effekten av en forebyggende mekanisme direkte. Det man eventuelt kan måle eller evaluere, er om konkrete forebyggingstiltak har de tilsiktede forebyggende virkningene i den aktuelle konteksten, og avhengig av hvordan tiltakene er implementert.

Den forskningen som ligger til grunn i dag forteller ikke beslutningstakere med stor nok grad av sikkerhet «hva vi vet om hva som virker».

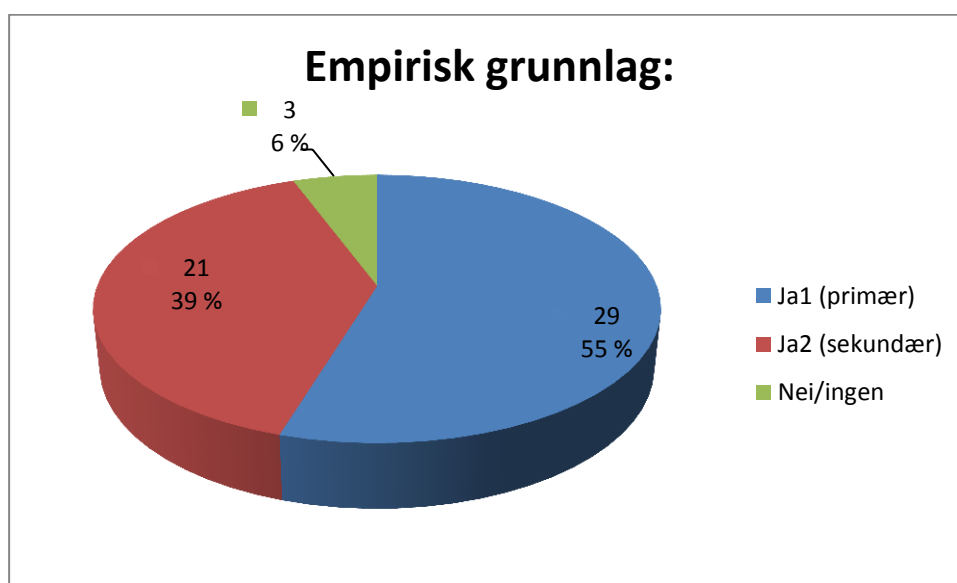
Denne måten å kode på har en rekke problemer, det får ikke frem forskjellen på rådene som gis og formålet og ulikhet i råd fremgår ikke.

4.2 «Clusters of excellence»

Neumann og Kleinmann (2013, s. 361-364) starter sin artikkel om hvor rigorøs radikaliseringslitteraturen med Schmid og Jogmans studie fra 1984. Den beskrev terrorforskningen som *impresjonistisk, anekdotisk, overfladisk og samtidig pretensiøs, med vidtrekkende generaliseringer basert på episodisk bevis*. I studien til Silke (2001, s. 13) om problemene i terrorforskningen beskrives litteraturen fra 1995-2000 som *metodefattig i datainnsamling, med motstand mot å bruke mer rigorøse analyseopplegg som har gjort at feltet har mange seriøse svakheter*. Silke mente å se en ørliten forbedring etter årtusenskiftet da han undersøkte litteraturen fra 2002-2004 (Silke, 2007).

Etter datagjennomgang, analyse og drøfting argumenterer Neumann og Kleinmann (2013, s. 377) for at det ikke lenger er dekkende å si at hele forskningen er i en så elendig tilstand som beskrevet over. Som kort omtalt i kapittelet om koding av variable, lager Neumann og Kleinmann (2013, s. 366-368) et forskningsopplegg som scorer terrorlitteratur etter hvor stor empirisk og metodisk rigorøsitet forskningen har. Dette kan ha nytte for å bedømme og sammenlikne litteraturen, og peke retning og indentifisere for hvor det finnes lommer med fremragende forskning. De fant i sin undersøkelse økt bruk av god metode og empiri, og at bildet i terrorforskningen ikke er helsvart. Undersøkelsen av utvalget nyere forebyggingslitteratur i denne undersøkelsen bekrefter bildet.

Figur 1: Empirisk grunnlag

De identifiserer basert på metoden de utvikler det de kaller for «clusters of excellence» innen nyere terrorforskning. Dette er sannsynligvis et meget viktig skritt fremover for metodefokus i terrorforskningen. Det nye i deres forskningsopplegg er at de går videre fra å stiller spørsmål ved hvor solid den empiriske og metodiske grunnlaget i forebyggingslitteraturen, til og å forsøke å måle dette i empirisk og metodologisk rigorøsitet.

Neumanns og Kleinmanns ide gir viktig retning for å lete etter litteratur med empiri og solid metodebruk, men forteller ikke så mye om hva det faktisk er som virker, hva som er effektive tiltak, eller om funnene som gjøres er valide og reliable. Det er to utfordringer ved dette, som vil drøftes kort nedenfor, og det vil argumenteres for kontrollgrupper og effektvurdering som en mulig løsning på disse utfordringene.

4.3 Argument for kontrollgrupper og effektvurdering

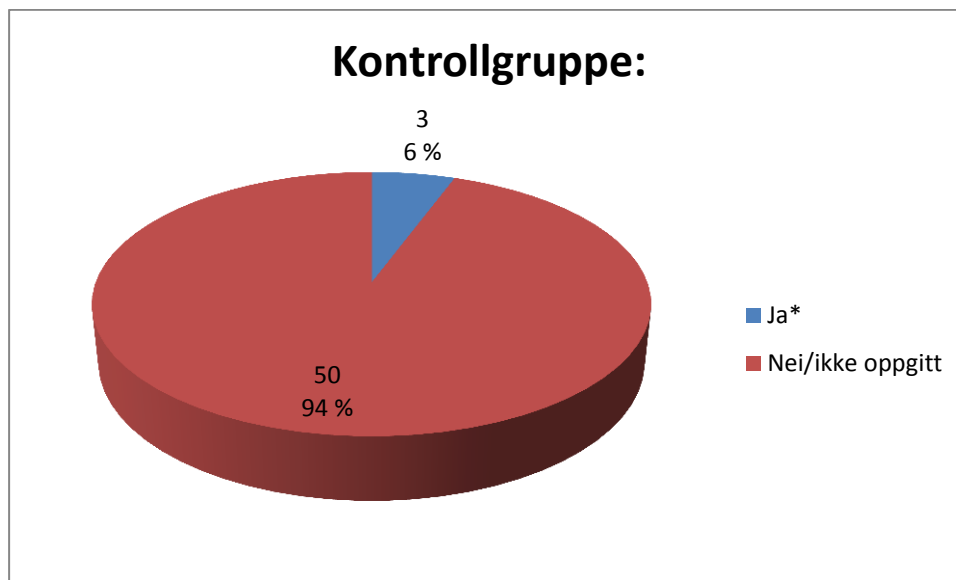
En utfordring er at uavhengig om man bruker det Neumann og Kleinmann (2013, s. 367-374) kaller studier med rigorøs metodebruk og empiri med høy verdi på et utvalg terrorister eller personer i en radikaliseringsprosess, kan man ikke dra bastante slutninger om effekten forbyggende initiativer (konkrete tiltak) har på et (lite) utvalg undersøkelsesobjekter før man sammenlikner dem med en uavhengig kontrollgruppe¹².

Den undersøkte litteraturen har som redegjort for i et flertall av undersøkelsene (55 prosent) empirisk grunnlag, med utgangspunkt i egen empiri. Det er positivt at det nå er flere som har empirisk grunnlag enn som ikke har det. Metodisk har forebyggingslitteraturen i denne undersøkelsen grunnlag i både kvalitative (87%) og kvantitative (12) undersøkelsesopplegg, så kvalitative opplegg dominerer fortsatt.

Forslagene til myndigheter og beslutningstakere som over halvparten (56 prosent) av studiene i dette utvalget kommer opp med, springer utfra forslag som både er basert på forskning som er begrunnet både teoretisk, empirisk og med grunnlag i kvalitativ og kvantitativ metodebruk. Men å kunne si noe konkret om «tiltak som virker», er krevende før man har vurdert en gruppe av forsøkspersoner i et eksperiment som ikke utsettes for samme påvirkning.

¹² Hellevik, 1999, s. 452 <http://www.nb.no/nbsok/nb/5a7f0159b4887092ffecc0ad793bab4c?index=0#453>

Figur 2: Kontrollgruppe

Tabloid formulert kan man studere 10 000 terrorister over mange år basert på god og rigorøs metodebruk og solide empirisk baserte undersøkelsesopplegg uten å komme fram til spesielt mye. Om forskningen ikke benytter en kontrollgruppe, kan man i grunnen si fint lite med sikkerhet om det forskningen har funnet. Hva er det som forklarer at to unge menn i det samme miljøet utsettes for om lag samme påvirkning og en velger å ikke reise til et konfliktområde, og kameraten velger motsatt? På samme måte kan man heller ikke vurdere effekten av de tiltakene forsknings-subjektene utsettes for gjennom myndigheters handlingsplaner.

Som (Hellevik, 1999, s. 94) understreker, om man:

..ikke kan bruke en tilfeldighetsmekanisme til inndeling i en eksperiment- og kontrollgruppe, får vi ikke et eksperiment i streng forstand.

Studier basert på god empiri og kvalitative og kvantitative undersøkelsesopplegg kan i teorien ha forslag til konkrete tiltak som er elendige, og vi kan ikke vite noe før vi har vurdert effekten av tiltakene.

Vi må forsøke å komme videre i terrorforskningen fra å anta til å vite med større grad av sikkerhet. Bare da kan vi komme videre med kunnskapsdannelse. Kan fokus på kontrollgrupper og kvasiekperimentelle undersøkelsesopplegg være en vei å gå?

4.4 Fremragende forskning

Forskningsdesignet for denne undersøkelsen ble bevisst valgt for særskilt å se etter forebyggingslitteratur som har kontrollgruppe eller gjør effektvurderinger av foreslåtte tiltak. Målet med dette var å finne studier som skilte seg ut på grunn av sin forskningsmetode. Det ble underveis i undersøkelsen klart at det i denne gruppen ville kunne befinne seg det Neumann og Kleinmann kaller «clusters of excellence», som på norsk nok bør kalles fremragende radikaliseringsforskning.

Det er det denne undersøkelsen velger å gjøre som er annerledes. Litteraturen som ble gjennomgått ble kodet for å forsøke å finne studier som har egne datasett med empiriske data. Disse vurderes som svært interessante fordi de inneholder studier som kan peke retning for de første skrittene for at vi skal kunne få svar og data som kan peke oss i retning av å kunne få vite mer om «hva det er som virker».

Det eksisterer noen få lyspunkter fremragende forskning. Bidrag som benytter egen empiri, rigorøs metodebruk, og særskilt undersøkelser som har en kontrollgruppe for å sammenlikne sine funn, eller vurdere effekten av de foreslåtte tiltakene fremheves som «clusters of excellence» eller fremragende forskning. En av problemstillingene for oppgaven var å se på *de studiene som har effektvurderinger – hvilke metode bruker de?* Disse fremgår i tabellen under. Hovedbildet er klart: et tydelig fokus på egen empiri (fire av fem har egen empiri, den siste har solid empiri fra sekundærkilder), og det brukes rigorøse både kvalitative og kvantitative undersøkelsesopplegg. To av studiene har effektvurdering av tiltak (en vurderer veteraneffekt og en foreslår et helhetlig effektevalueringsverktøy). Og tre av studiene har kontrollgruppe (to av studiene med grunnlag i sekundær empiri, en med egen kontrollgruppe).

Tabell 12: Fremragende forskning "Clusters of excellence"

Forfatter	Årstall	Tittel	Empiri	Metode	Kontrollgruppe	Effektvurdering
J. Bartlett and C. Miller	2011	The Edge of Violence: Towards Telling the Difference Between Violent and Non-Violent Radicalization	Ja1 (primær)	Kvantitativ	Ja	Nei
A. Dalgaard-Nielsen	2010	Violent Radicalization in Europe: What We Know and What We Do Not Know	Ja1 (primær)	Kvalitativ	Ja**	Nei
T. Hegghammer	2013	Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Western Jihadists' Choice between Domestic and Foreign Fighting	Ja1 (primær)	Kvantitativ	Nei*	Ja
J. Horgan and K. Braddock	2010	Rehabilitating the Terrorists?: Challenges in Assessing the Effectiveness of De-radicalization Programs	Ja2 (sekundær)	Kvalitativ	Nei*	Ja
B. M. Jenkins	2011	Stray dogs and virtual armies	Ja1 (primær)	Kvantitativ	Ja**	Nei
					**sekundær kilde	

5 Hva virker?

I sin selvbiografi *A Journey* skriver den tidligere britiske statsministeren Tony Blair at utfordringen i moderne demokratier er «*efficacy*», det vil si evnen til å produsere et ønsket resultat. Blair beskriver det slik:

The challenge of modern democracy is efficacy. Not accountability, transparency or whether it is honest or not, but whether it works to deliver effective change in times that need that radical change. It is here that our traditions weigh us down.

En gjennomgang av den begrensede forskningslitteraturen som finnes i forebyggingslitteraturen viser politikerens utfordring: En alvorlig trusselutvikling gjør at de avkreves raske svar – «konkrete tiltak som virker» - for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme. De avkrevde svarene blir da basert på et forskningsgrunnlag som fortsatt er svært begrenset.

5.1 Vet vi hva som virker?

Denne undersøkelsen har forsøkt å se etter svar på «vet vi hva som virker for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme?» For å gjøre dette har oppgaven gjort en strukturert gjennomgang av forebyggingslitteratur fra perioden 2007-2014 og sett særskilt på:

Hvor solid er det vitenskapelige grunnlaget for forskningen?

- i. Er man enige om sentrale begreper? Definisjoner og aktører.
- ii. Er det forskjeller på litteratur? Europeisk og internasjonalt.
- iii. Hvilket empirisk grunnlag og metode bygger forebyggingslitteraturen på?
- iv. Hvor mye av forebyggingslitteraturen inneholder effektvurderinger?
- v. De som har effektvurderinger – hvilke metode bruker de?

For å oppsummere hva det er vi vet, og kanskje i ennå større grad det vi ikke vet, vil hovedpunktene i oppgavens problemstilling nå drøftes opp mot funnene i gjennomgangen av nyere forebyggingslitteratur. Først vil funnene i oppgaven vurderes i kapittel 5.2 ved å ta et skritt tilbake, og det vil drøftes hva det er som kan være mulige forklaringer på at situasjonen

er som den er i radikaliseringslitteraturen. Deretter vil effekten av forebyggingsstrategier og noen implikasjoner for myndigheter vurderes særskilt i kapittel 5.3.

5.2 Hvor solid er grunnlaget for det vi vet?

De viktigste funnet i denne gjennomgangen er lite oppmuntrende. Det er ikke så mye vi vet om hva som virker. Denne systematiske gjennomgang av nyere forebyggingslitteratur fra perioden 2007-2014 finner ingen «quick fix». Det er få sølvkuler å hente som kan gi beslutningstakere og sikkerhetsmyndigheter raske og gode svar på «hva det er som virker» for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme

Et viktig fokus for gjennomgangen har vært spørsmål knyttet til hvor solid det vitenskapelige grunnlaget for forskningen er. Det viktigste funnet om empiri og metode er at forebyggingslitteraturen er et fagfelt som i likhet med terrorforskningene fortsatt i stor grad er bygget på sandgrunn. Litteraturens metodemessige og empiriske fundament har mer preg av å være et korthus, enn et solid vitenskapelig byggverk. Nyere forebyggingslitteratur ser fortsatt ikke ut til å være fundert på rigorøs metodebruk, empiri og solide vitenskapelige undersøkelsesopplegg, med kontrollgrupper og testing som tilfredsstillende grunnleggende krav i samfunnsforskningen av om tiltakene (som foreslås) faktisk virker.

Det eksisterer imidlertid noen få lyspunkter representert ved forskningsbidrag som benytter egen empiri, rigorøs metodebruk, og særskilt undersøkelser som har en kontrollgruppe for å sammenlikne sine funn, eller vurdere effekten av de foreslåtte tiltakene fremheves som «clusters of excellence» eller fremragende forskning.

Hovedbildet er likevel nedslående, vurdert ut fra de spørsmålene gitt i denne oppgavens problemformulering.

i. For det første er man *ikke enige om sentrale begreper*. Gjennomgangen viser stor variasjon og bredde i begrepsbruk, og liten enighet om definisjoner. Det kommer også frem at aktørbildet er skjevt, og at det ofte er uklart hvem som er aktør. Over 2/3 av litteraturen har aktørfokus kun på islamistiske ekstremister.

Undersøkelsene innenfor radikaliseringslitteraturen har en betydelig skjevhet knyttet til hvilke grupper den fokuserer på, med et stor bias i fokus rettet mot radikale islamister. Det er ikke unaturlig gitt trusselbildet i europeisk, nordamerikansk og australsk kontekst. Men man kan

ikke nødvendigvis vite at man skal forske på ekstrem islamisme. Som man opplevde i Norge 22. juli 2011 var det en selvradikalisert antiislamist som gjennomførte den største terrorhandlingen i Norge etter andre verdenskrig (Nesser, Lia, Stenersen, & Ravndal, 2013, s. 79-125).

Det kan være en rekke årsaker til at tilstanden knytte til begrepsbruk, aktørbilde og definisjoner er uavklart. På internasjonalt nivå har det ikke vært mulig en gang å komme til enighet om en FN-definisjon om terrorisme, fordi jo bredere man definerer konseptet jo større sjans er det for at folk snakker om ulike ting (Schmid, 2013b, s. 79-242). Dette er en stor utfordring for at fenomenet kan håndteres innenfor rammene av internasjonal rett, som det ikke vil være rom for å gå inn i her.

Det er og vil sannsynligvis fortsette å være en utfordring for kunnskapsdannelsen innenfor forskningen på området at det ikke er enighet om begreper, typologer og definisjoner. Om man ikke snakker om samme ting, og undersøker de samme tingene er sammenliknende analyser og forskningsopplegg krevende. Det gjør at forskerne ikke kan underbygge sine undersøkelser gjennom sammenliknende undersøkelsesopplegg, og er i tillegg et hinder for å komme videre i kunnskapsutviklingen.

ii. For det andre er *det forskjeller på litteraturen*. Europa er geografiskempirisk tyngdepunkt i radikaliseringslitteraturen. De det ser ut til at studier av radikaliseringsprosesser i stor grad henter sitt empiriske grunnlag fra europeiske erfaringer. Det kan nok ha sin forklaring i at mange europeiske land har erfart en ny bølge trusler og angrep fra tidlig på 2000-tallet, som i Madrid og London, og en rekke planlagte angrep er avverget av politi- og sikkerhetsmyndigheter.

Den kan se ut til å være støtte for Vidino og Brandon (2012) sine hypoteser om at flere europeiske land nå utvider fokuset til også å inkludere venstreradikales og høyre-radikale grupper. Basert på dataene som foreligger er det likevel ikke mulig å konkludere, og kvalitative undersøkelser som studere fenomenet over tid vil være nødvendige for å bekrefte om dette er en trend både i europeisk og nordamerikansk og australsk kontekst.

En mulig forklaring på at endringer har kommet tidligere i de europeiske landene kan også være at myndighetsinitiativer med handlingsplaner og forebyggingsstrategier ser ut til å ha kommet noe tidligere i disse landene enn de har i amerikansk og australsk kontekst. At

Europa ser ut til å ligge foran som geografiskempirisk tyngdepunkt kan gi grunnlag for forskningssamarbeid mellom europeiske og internasjonale miljøer. Utfra kildematerialet i den undersøkte litteraturen ser det ut til at det samarbeides tett i det akademiske fagfellesskapet innenfor radikaliseringslitteraturen i dag. Det er positivt, men kan også være et uttrykk for at miljøene er ganske små. Et meget konkret forslag for eventuell videre forskningsstrategi knyttet til radikalisering og voldelig ekstremisme er utarbeidet av EU-kommisjonens ekspertgruppe på voldelig radikalisering. Det er etablert forskning- og myndighetssamarbeid blant annet gjennom EU-kommisjonens RAN - Radicalisation Awareness Network (European Commission, 2014).

iii. For det tredje er *det empiriske grunnlaget forebyggingslitteraturen* bygget på sandgrunn. Det er fortsatt basert på kvalitativ fremfor kvantitativ metodebruk. Forskningen domineres av undersøkelsesopplegg som er tidlig i kunnskapsdannelsen, som er utforskende og deskriptive mer enn forklarende. Kritikken til Silke (2001) av kunnskapsdannelsen inne terrorforsikringen står dessverre fortsatt ved lag. At det er så få studier basert på kvantitativ empiri kan ha flere årsaksforklaringer. En umiddelbar årsak kan være at fagfeltet simpelthen er lite. Som det understrekes av (Nasser-Eddine et al., 2011) er det få forskere, og særlig få heltidsforskere.

Det er egentlig ikke så overraskende. Radikalisering og voldelig ekstremisme som sikkerhetstrussel og utfordring for myndigheter i europeisk kontekst har bare dominert i et tiår. For den australske og amerikanske konteksten har radikalisering eller «homegrown» først i de senere årene kommet tydeligere opp på agendaen. Studiene av forebyggingslitteraturens geografiskempiriske tilfang kan bidra til å understøtte dette bildet.

En forklaring på hvorfor forskningen ikke har mer robuste datasett kan trolig også være ulik praksis og ulik lovgivning knyttet til innsamling av persondata som kan legge en begrensning på forskning. Flere europeiske land har svært tydelig personvernlovgivning som legger strenge begrensninger på registrering av data knyttet til grupper basert på religion, etnisitet, eller politisk tilhørighet. Fra et norsk perspektiv er det utfordringer knyttet til å opprette databaser over persondata for forskningsformål. For myndigheter og hemmelige tjenester er registreringslovgivningen svært streng, og etterkontrollen svært grundig.

Man mangler fra et forskningsståsted rett og slett data. Som Schuurman og Eijkman (2013) har tatt opp er det en særlig mangel på primærdata. Funnene i denne gjennomgangen ser ut til å kunne støtte denne påstanden, uten at det kan konkluderes med dette med basis i

litteraturutvalget som ligger til grunn her. Mange forskere har de siste årene argumentert for økt vektlegging av empiriske data:

Som (Dalgaard-Nielsen, 2010) argumenterer:

Empirically based research would not only have academic value. It could also help inform and qualify the countermeasures of authorities and it would contribute to advance the quality of an at times highly politicized debate about the right response of European authorities to the challenge of militant Islamism in Europe.

iv. Det fjerde spørsmålet det ble borret i er *hvor mye av forebyggingslitteraturen inneholder effektvurderinger?* Svaret er en svært liten andel av studiene studerer *effekt*. Kun to av studiene i utvalget viser til effektvurderinger, men er da estimer. Utfordringen er som Thomas Hegghammer argumenterer knyttet til dataene som ble tatt frem for å søke å estimere knyttet til fremmedkrigere:

Many aspects of the coding of the JPW dataset can be discussed, and the basis for the foreign fighter estimates is very weak by the standards of modern social science. In response, I argue that good data on jihadism are notoriously difficult to obtain and that this study was a modest and transparent attempt to make the most of the available sources. Partial data are not always better than no data at all, but in this particular case I believe they are, because policies are already being informed by empirically unfounded assumptions about the threat posed by foreign fighters.

For å kunne begynne å svare på spørsmål om hva er det som virker må man måle og sammenlikne ved å hente inn data over tid. Disse dataene må være basert på solid metodebruk, god empiri og studier som tilfredsstillende grunnleggende krav til akademisk rigorøsitet. Da kan man ane et lyspunkt for å begynne å svare på beslutningstakere og sikkerhetsmyndigheters viktigste spørsmål om anvendbar forskning.

Mangelen på empiri er også en naturlig forklaring på hvorfor få studier benytter kontrollgruppe. Det mangler ikke på forslag til tiltak for beslutningstakere og sikkerhetsmyndigheter og andre samfunnsaktører som blir bedt om å bidra mot radikaliseringsverken i myndigheters handlingsplaner eller i radikaliseringslitteraturen. Men når nesten ingen forskere vurderer effekten av tiltakene som forslås, bekrefter det at det er lite vi kan vite

med sikkerhet. Vi vet ikke om de foreslåtte tiltakene fra forebyggingslitteraturen eller i myndigheters handlingsplaner virker, har null effekt - eller i verste fall er kontraproduktive.

v. For det femte viser gjennomgangen funn knyttet til *hvilke metode de som har effektvurderinger bruker*. Fire av fem har primærkilder, og den som ikke har det har gode sekundærkilder som empirisk grunnlag, de benytter både rigorøse kvalitative og kvantitative forskningsopplegg, to av studiene måler effekt og tre har kontrollgrupper, en av dem en egen kontrollgruppe for undersøkelsen. Det er slike studier som kan peke veien videre.

Radikaliseringlitteraturen som fagfelt har fortsatt en vei å gå før den er i nærheten av å kunne bidra til beslutningstakere med evidensbasert kunnskapsproduksjon. Til det er fagfeltet fortsatt ungt, og forskningsresultatene hviler som sagt på et metodisk og teoretisk rammeverk som har mer preg av å være et skjørt byggverk enn å hvile på et solid fundament.

Det har implikasjoner for myndigheter som ønsker seg bedre svar på hva det er som virker.

Som (Hellevik, 1999, s. 18) skriver:

Med en viss trening i å bruke metoderesonnementer kan en unngå mange av de fallgruver det ellers er lett å snuble i, når man med et spinkelt datagrunnlag skal ta stilling til hvordan noe faktisk forholder seg.

5.3 Har forebyggingsstrategier effekt?

«Å nei, å nei, jeg jeg er alt for sent ute»¹³

Den hvite kaninen med vest og lommeur i boka *Alice i Eventyrland*, er den første Alice møter før hun forsvinner ned i kaninhullet. Den hvite kaninen har i høyeste grad mye til felles med beslutningstakere, sikkerhetsmyndigheter og radikaliseringforskere knyttet til en av vår tids viktigste sikkerhetsutfordringer. Forebyggingslitteraturen og myndigheters handlingsplaner mot det flytende fenomenet radikalisering drives frem av en terrortrussel som alltid er i utvikling. Som FFI-forskere fra TERRA-prosjektet, som har studert en database med 121

¹³ Alice i Eventyrland <http://www.nb.no/nbsok/nb/1df0506341c4c0ea84fd2d38d81f583c.nbdigital?lang=no#9>

terrorplott som fant sted mellom 1994 og 2014, presenterte på et nylig avholdt forskningsforum¹⁴:

..terrorismen i Europa blir mer målrettet, mens angrepsformene og våpnene som terroristene bruker blir mer diverse. -Trusselbildet har altså blitt mer uforutsigbart på grunn av flere aktører og flere taktikker, mot flere typer mål..

Et mål med denne undersøkelsen har vært å se om forebyggingslitteraturen har svar på spørsmålet *har forebyggingsstrategier effekt, og i så fall hvilke tiltak er mest effektive?* Svaret etter å ha gjennomgått tilgjengelig forebyggingslitteratur er nedslående. Over halvparten av den vurderte forebyggingslitteraturen hadde anbefalinger til myndigheter. Nesten ingen hadde vurdert om tiltakene de foreslo hadde effekt.

Det er svak forskningsmessig dekning for at tiltak i forebyggingsstrategier har effekt. Det er en meget stor utfordring for myndigheter som ønsker seg forebyggingsstrategier med konkrete tiltak. Å raskt gi gode svar til myndigheter knyttet til hva som virker for å forbygge radikaliserings og voldelig ekstremisme er ikke noen «quick fix». Om det i det hele tatt er mulig.

De britiske erfaringene med PREVENT-strategien rettet mot muslimske samfunn, der flere hevder at de bidrar negativt for selve fenomenet de er ment å motvirke, er en viktig påminnelse. Det er argumenter for beslutningstakere og myndigheter for å evaluere og måle effekt av de tiltakene som iverksettes.

Et mer bekymringsfullt trekk ved å iverksette myndighetsstrategier uten tilstrekkelig mål og evaluering er dette: Er det egentlig ansvarlig å lage politikk når vi ikke vet hva som virker? Et viktig og gjennomgående problem med trusseldrevne handlingsplaner og forskning som «henger etter» er at tiltak blir satt i gang før forskningen har fått tid til å vurdere effekt.

Et minstekrav for forebyggingsstrategier, handlingsplaner og myndighetsinitiativer for å forbygge radikaliserings og voldelig ekstremisme bør være er at de må evalueres. Man må se på effekten av tiltak som iverksettes. Det er uansvarlig å iverksette tiltak som man ikke vet om har positiv, null, eller i verste fall negativ effekt.

¹⁴ FFI-forum <http://www.ffi.no/no/Aktuelle-tema/FFI-FORUM/Sider/Hvordan-opererer-terrorister.aspx>

Det er som tidligere nevnt blant regjeringers grunnleggende oppgaver å sørge for trygghet for befolkningen. Det forventes av myndigheter at de møte et mer alvorlig terrortrusselbilde med tiltak og handlekraft. Men også at man møter trusselen basert på kunnskap og et forskningsbasert grunnlag, ikke på hendelser og frykt.

Det myndigheter kan trenge mot terror er noen skikkelige tallknusere. Forskning, og finansiering av forskning, som ser på om det som gjøres virker. Begge de norske handlingsplanene mot radikaliserings og voldelig ekstremisme har tiltak som fokuserer på forskning og kunnskapsdannelse (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014; Justis- og politidepartementet, 2010). Det er likevel en utfordring at justissektoren er blant offentlige myndigheter som bruker desidert minst penger på forskning. Det er heller ikke umiddelbart enkelt å forstå hva som er begrunnelsen for at ansvaret for forskningsstrategi knyttet til radikaliserings er lagt i Barne- og Likestillingsdepartementet.

Ønsker myndigheter og beslutningstakere å understøtte evidensbasert kunnskapsdannelse, kan tabellen under vise et av de sterkeste uttrykkene for hva man kan investere i for å skaffe seg kunnskap om «effektive tiltak som virker». Det kan lønne seg å investere i forskningsbidrag som benytter egen empiri, rigorøs metodebruk, og særskilt undersøkelser som har en kontrollgruppe for å sammenlikne sine funn, eller vurdere effekten av de foreslåtte tiltakene. Slike «clusters of excellence» eller lommer av fremragende radikaliseringsforskning kan videreutvikles.

Figur 3: Effektvurdering

Mark Sageman (2014) har skap kreativ uro i terrorismedebatten med en artikkel om «stagnasjonen i terrorforskningen». På tross av ti års finansiering av forskning og tusenvis av nye forskere er vi ikke nærmere å besvare spørsmålet om hva som får en person til å ty til politisk motivert vold hevder Sageman. Han peker på to årsaker til denne stagnasjonen, nemlig misforholdet mellom tilgangen på relevant data og evnen til å analysere den i forskningsøyemed. Regjeringers (i denne sammenheng den amerikanske) strategi med å finansiere forskning uten å dele nødvendig data med akademia fører til at forskningslitteraturen om terror blir spekulasjon uten forankring i empiri. Det skapes et gap mellom sikkerhetstjenestene og akademia. Akademia har de metodiske egenskapene for å gjøre et større gjennombrudd, men mangler data. Sikkerhetstjenestene har på grunn av strukturen og dynamikken i de hemmelige tjenestene og mangelen på metode og forskningskunnskap dataene, men ikke metodekunnskapene for å finne ut mer om hva som skal til for et større gjennombrudd. Løsning på denne stagnasjonen hevder Sageman er å gjøre ikke sensitive data tilgjengelig for akademia, og legge grunnlag for en bedre diskusjon mellom akademia og sikkerhetstjenestene for å utnytte de komplementære ferdighetene i begge miljøer.

6 Konklusjon

Vi vet ikke så mye om hva som virker. Det er den viktigste erkjennelsen etter en systematisk gjennomgang av nyere radikaliseringslitteratur fra perioden 2007-2014. Det er et viktig funn å vite noe om hva vi ikke vet. Som Nørgaard (2007) peker på bør spørsmålene for god statsvitenskap stilles i denne rekkefølgen: *Hva vet vi? Hva skal vi finne ut av? Og hvordan kan vi lære?* For om vi skal komme videre, må vi peke på hva det er vi trenger bedre kunnskap om, og legge en forskningsstrategi for hvordan vi kan finne ut av det.

Det er stor grad av sannsynlighet for at det ikke finnes en enkel «quick fix» mot en økt trussel fra radikalisering og voldelig ekstremisme. Det er relativt bred enighet i academia om at det ikke finnes en bestemt årsaksforklaring, en faktor eller en bestemt terroristprofil som forklarer det flytende fenomenet radikalisering. Begrepet er komplekst og mangeartet, og fagfeltet som studerer det fragmentert og fortsatt basert på svakt metodisk og empirisk grunnlag.

Det er et nedslående svar for politiske myndigheter som raskt vil ha «tiltak som virker». Men en gjennomgang som teller forebyggingslitteraturens mange råd og anbefalinger, og spør forskeren kontrollspørsmålet: «- Du, det forslaget ditt, vet du om det virker?» vil få negativt svar i mer enn ni av ti tilfeller.

Hva kan da være veier videre for at kunnskapsgrunnlaget for de råd som gis til beslutningstakere og sikkerhetsmyndigheter for å motvirke radikalisering og voldelig ekstremisme kan bli bedre? Sjef PST spør om råd på en klok måte. Hun etterlyser «*sammenstilling av internasjonale bidrag av «hva det er som virker»*. Stiller man dette spørsmålet, litt mer presist, tydeligere avgrenset, har terrorforskningen faktisk noen svar på veien videre som kan bidra til å gi retning for «hva det er som virker». Ved å identifisere tydelig det Nørgaard peker på «*hva er det vi skal finne ut av*», kan vi komme videre.

Vi må gjøre mer av det som hjelper. Tre ting kan virke for forskere og beslutningstakere. Å vurdere effekt, evaluere effekt, og investere i forskningsopplegg som bygger på fremragende terrorforskning. Det er i akademias og beslutningstakernes felles interesse. Da kan man begynne å fylle funksjonen Andrew Silke (2001) starter artikkelen om djevelen i terrorforskningen med å understreke:

den ultimate funksjonen av forskning er å skape ny kunnskap.

Et godt utgangspunkt for dette er anbefalingene fra EUs ekspertgruppe på voldelig ekstremisme. De har lagt fram en strategi med tretten anbefalinger, der komparative studier, studier på individuell motivasjon og langtidsstudier er tre sentrale momenter (For full liste, se Alonso et al., 2008). Følges disse tretten anbefalingene ville dette være et svært viktig bidrag for å få styrket kunnskapsgrunnlaget og dermed beslutningsgrunnlaget.

Basert på analysen i denne oppgaven – og i ettertanken fra funnene i analysen – vil jeg gi følgende råd:

Tre anbefalinger for videre forskning:

- i. Bygge ut forskningsfeltet og få flere forskere
- ii. Utvikle kvantitative forskningsopplegg med effektvurderinger
- iii. Samordning av begrepsbruk med myndigheter og sikkerhetstjenester

Syv råd til myndighetene

- i. Investere i fremragende radikaliseringsforskning for å utvikle norske «Clusters of excellence» med utgangspunkt i Forsvarets Forskningsinstitutt og Politihøgskolen.
- ii. Evaluering av forebyggingsplaner og effektvurdering av tiltak.
- iii. Bedre begrepsbruk.
- iv. Styrke internasjonalt forskningssamarbeid med utgangspunkt i anbefalingene fra EUs ekspertgruppe på voldelig radikaliserings
- v. Legge til rette for styrket samarbeid mellom academia og etterretningstjenester med utgangspunkt i Felles kontraterrorsenter (FKTS)¹⁵
- vi. Opprette og utvikle en nordisk database med radikaliseringslitteratur og statistikk over norske fremmedkrigere som reiser, og fremmedkrigere som kommer tilbake
- vii. Mer målretting av forebyggingstiltak

¹⁵ <http://www.pst.no/blogg/felles-kontraterrorsenter/>

Justisministeren er på rett spor når han etterlyser «konkrete tiltak som virker». Men det er viktig ikke å skape et inntrykk av at det finnes enkle løsninger i det krevende arbeidet for å motvirke radikaliserings og voldelig ekstremisme.

En erkjennelse av hva det egentlig er vi vet er et viktig startpunkt for å komme videre derfra.

Litteraturliste

- [
- Aly, Anne. (2013). The policy response to home-grown terrorism: reconceptualising Prevent and Resilience as collective resistance. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 8(1), 2-18. doi: 10.1080/18335330.2013.789594
- Bartlett, Jamie, & Miller, Carl. (2011). The Edge of Violence: Towards Telling the Difference Between Violent and Non-Violent Radicalization. *Terrorism and Political Violence*, 24(1), 1-21. doi: 10.1080/09546553.2011.594923
- Bjørge, Tore. (2011). *Forebygging av terrorisme og annen kriminalitet*. Oslo: Politihøgskolen.
- Borum, Randy. (2011a). Radicalization into violent extremism I: A review of social science theories. *Journal of Strategic Security*, 4(4), 7-36.
- Borum, Randy. (2011b). Radicalization into violent extremism II: A review of conceptual models and empirical research. *Journal of Strategic Security*, 4(4), 3.
- Brandon, James; Vidino, Lorenzo. (2012). European experiences in counterradicalization. *CTC Sentinel*, 5(6), 16.
- Center for Terroranalyse, (CTA) Politiets Efterretningstjeneste, (PET). (2014). *Center for Terroranalyse - Årsrapport 2013*. Lastet ned fra <https://www.pet.dk/CTA/~media/CTA/CTArsrapport2014pdf.ashx>.
- Christmann, Kris (2012). Preventing Religious Radicalisation and Violent Extremism: A Systematic Review of the Research Evidence: Youth Justice Board.
- Coolsaet, Rik. (2010). EU counterterrorism strategy: value added or chimera? *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 86(4), 857-873. doi: 10.2307/40864999
- Coolsaet, Rik. (2011). *Jihadi terrorism and the radicalisation challenge: European and American experiences*. Farnham, Surrey: Ashgate.
- Dalgaard-Nielsen, Anja. (2010). Violent Radicalization in Europe: What We Know and What We Do Not Know. *Studies in Conflict & Terrorism*, 33(9), 797-814. doi: 10.1080/1057610X.2010.501423
- Departement of Homeland Security, (DHS). (2014). *Quadrennial Homeland Security Review (QHSR)*. Washington, DC: Departement of Homeland Security (DHS)
- Johnson, Jeh Charles Lastet ned fra <http://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/2014-qhsr-final-508.pdf>.
- European Commission, (DG) Home Affairs (2014). *Preventing Radicalisation to Terrorism and Violent Extremism: Strengthening the EU's Response*. Brussels, 15.1.2014: European Commission, Directorate-General (DG) Home Affairs Lastet ned fra http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/crisis-and-terrorism/radicalisation/docs/communication_on_preventing_radicalisation_and_violence_promoting_extremism_201301_en.pdf.
- Europol. (2014). *TE-SAT 2014: EU Terrorism Situation and Trend Report 2014*. Europol Lastet ned fra <https://www.europol.europa.eu/content/te-sat-2014-european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2014>.
- Executive Office of the President, United States President. (2011). *Empowering local partners to prevent violent extremism in the United States*. Washington, D.C.: Executive Office of the President Lastet ned fra <http://purl.fdlp.gov/GPO/gpo11087>.
- Githens-Mazer, Jonathan, & Lambert, Robert. (2010). Why conventional wisdom on radicalization fails: the persistence of a failed discourse. *International Affairs*, 86(4), 889-901. doi: 10.1111/j.1468-2346.2010.00918.x
- Heath-Kelly, Charlotte. (2013). Counter-Terrorism and the Counterfactual: Producing the Radicalisation Discourse and the UK PREVENT Strategy. *The British Journal of Politics & International Relations*, 15(3), 394-415.

- Hegghammer, Thomas. (2013). Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Western Jihadists' Choice between Domestic and Foreign Fighting. *American Political Science Review*, 107(01), 1-15. doi: doi:10.1017/S0003055412000615
- Hellevik, Ottar. (1999). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap* (6. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Home Office, Great Britain. (2009). *The United Kingdom's strategy for countering international terrorism*. (9780101754729 0101754728). London: TSO.
- Home Office, Great Britain. (2011). *Prevent strategy*. The Stationery Office London.
- Horgan, John. (2008). From Profiles to Pathways and Roots to Routes: Perspectives from Psychology on Radicalization into Terrorism. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 618, 80-94. doi: 10.2307/40375777
- Horgan, John , & Braddock, Kurt. (2010). Rehabilitating the Terrorists?: Challenges in Assessing the Effectiveness of De-radicalization Programs. *Terrorism and political violence*., 22(2), 267.
- Justis- og Beredskapsdepartementet. (2013). *Ny handlingsplan mot radikaliserings*, Pressemelding Nr.: 106.: Lastet ned fra http://www.regjeringen.no/nb/dep/id/pressemeldinger/pressemeldinger/20131/ny-handlingsplan-mot-radikaliserings.html?regj_oss=1&id=745025.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2014). *Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme*. (30 s.). [Oslo]: Justis- og beredskapsdepartementet.
- Justis- og politidepartementet, Norge. (2010). *Felles trygghet - felles ansvar : Handlingsplan for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme*. [Oslo]: Norwegian Ministry of Justice and the Police.
- Justitiedepartementet, Sverige. (2014). *Våldsbejakande extremism i Sverige : nuläge och tendenser Ds : departementsserien*, (s. 139 s.). Stockholm: Fritze : Justitiedepartementet, Regeringskansliet.
- McCauley, Clark, & Moskalenko, Sophia. (2008). Mechanisms of Political Radicalization: Pathways Toward Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 20(3), 415-433. doi: 10.1080/09546550802073367
- Merari, Ariel;. (1993). Terrorism as a strategy of insurgency. *Terrorism and Political Violence*, 5(4), 213-251. doi: 10.1080/09546559308427227
- Ministry of Interior, The Netherlands. (2007). *Polarisation and Radicalisation Action Plan 2007 – 2011*. The Hague: Ministry of The Interior and Kingdom Relations Lastet ned fra https://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/E9353925-A523-41C6-94F1-643EACF826CC/0/minbiz007_actieplanukv3.pdf.
- Nasser-Eddine, Minerva, Garnham, Bridget, Agostino, Katerina, & Caluya, Gilbert. (2011). *Countering Violent Extremism (CVE) Literature Review*. I Counter Terrorism and Security Technology Centre Research Leader (Red.), (s. 94). Counter Terrorism and Security Technology Centre (CTSTC): DTIC Document.
- Nesser, Petter, Lia, Brynjar, Stenersen, Anne, & Ravndal, Jacob Aasland. (2013). *Del III. Ekstremismeforskningen*
- Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI) *Inger Marie Sunde (Red.) Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme på internett* (s. 79-125). PHS Forskning 2013: 1.
- Neumann, Peter, & Kleinmann, Scott. (2013). How Rigorous Is Radicalization Research? *Democracy and Security*, 9(4), 360-382. doi: 10.1080/17419166.2013.802984
- Pisoiu, Daniela. (2013). Coming to Believe "Truths" About Islamist Radicalization in Europe. *Terrorism and Political Violence*, 25(2), 246-263. doi: 10.1080/09546553.2012.659361
- Politiets sikkerhetstjeneste. (2010). *Åpen trusselvurdering 2010*. Oslo: Politiets sikkerhetstjeneste.
- Politiets sikkerhetstjeneste. (2014). *Åpen trusselvurdering 2014*. Politiets sikkerhetstjeneste.
- Politiets sikkerhetstjeneste, Etterretningstjenesten, & Nasjonal Sikkerhetsmyndighet. (2013). *Trusler og sårbarheter 2013 : samordnet vurdering fra E-tjenesten, NSM og PST*. (Politiets sikkerhetstjeneste). Departementenes servicesenter.

- Precht, Tomas. (2007). Home grown terrorism and Islamist radicalisation in Europe. *From conversion to terrorism*.
- Ranstorp, Magnus;. (2010). *Understanding violent radicalisation terrorist and jihadist movements in Europe*. London; New York: Routledge.
- Regeringen, Danmark. (2009). *En fælles og tryk fremtid : handlingsplan om forebyggelse af ekstremistiske holdninger og radikalisering blandt unge*. (9788792275929 8792275923). [Kbh.]; Albertslund: Regeringen ; [eksp.] Schultz Distribution.
- Richards, Anthony. (2011). The problem with 'radicalization': the remit of 'Prevent' and the need to refocus on terrorism in the UK. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 87(1), 143-152. doi: 10.2307/20869615
- Sageman, Marc. (2014). The Stagnation in Terrorism Research. *Terrorism and Political Violence*, 1-16. doi: 10.1080/09546553.2014.895649
- Schmid, Alex P. (2004). Frameworks for Conceptualising Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 16(2), 197-221. doi: 10.1080/09546550490483134
- Schmid, Alex P. (2013a). Radicalisation, de-radicalisation, counter-radicalisation: A conceptual discussion and literature review. *The Hague: ICCT Research Paper*.
- Schmid, Alex P. (2013b). *The Routledge handbook of terrorism research*. New York: Routledge.
- Schmid, Alex P., & Jongman, Albert J. (1988). *Political terrorism: A new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories, and literature*: Transaction Publishers.
- Schuurman, Bart, & Eijkman, Quirine. (2013). Moving terrorism research forward: the crucial role of primary sources. *International Centre for Counter-Terrorism—e Hague*, 8.
- Sedgwick, Mark. (2010). The Concept of Radicalization as a Source of Confusion. *Terrorism and Political Violence*, 22(4), 479-494. doi: 10.1080/09546553.2010.491009
- Silke, Andrew. (2001). The Devil You Know: Continuing Problems with Research on Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 13(4), 1-14. doi: 10.1080/09546550109609697
- Silke, Andrew. (2007). The impact of 9/11 on research on terrorism *Mapping Terrorism Research: State of the art, gaps and future direction* (s. 76-93).
- Skog, Ole-Jørgen. (1998). *Å forklare sosiale fenomener: en regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Stevens, David. (2009). In Extremis: a Self-defeating Element in the 'Preventing Violent Extremism' Strategy. *The Political Quarterly*, 80(4), 517-525. doi: 10.1111/j.1467-923X.2009.02057.x
- Sunde, Inger Marie. (2013). *Forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme på internett*. Oslo: Politihøgskolen.
- Thomas, Paul. (2009). Between Two Stools? The Government's 'Preventing Violent Extremism' Agenda. *The Political Quarterly*, 80(2), 282-291. doi: 10.1111/j.1467-923X.2009.01985.x
- Thomas, Paul. (2010). Failed and Friendless: The UK's 'Preventing Violent Extremism' Programme. *The British Journal of Politics & International Relations*, 12(3), 442-458. doi: 10.1111/j.1467-856X.2010.00422.x
- Thomsen, Margit F. (2012). *Afradikalisering - målrettet intervention, kort sammenfatning af danske piloterfaringer med afradikalisering og forebyggelse af ekstremisme (Sammenfatning) (1. oplag utg.)*. S.l.: Margit Helle Thomsen.
- VGTV. (2014, 04.03.2014). *Pressekonferanse PSTs åpne trusselvurdering 2014*. Lastet ned 09.07.2014, fra <http://www.vgtv.no/#!/video/78282/pst-trusselnivaaet-mot-norge-er-skjerpet>
- Vidino, & Brandon, James. (2012). *Countering Radicalization in Europe*. ICSR, King's College London: The International Centre For The Study of Radicalisation And Political Violence.

]

Vedlegg

6.1.1 Søkemetodikk søketermer og resultater av søk

For å identifisere forskningslitteratur med relevans for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme ble det søkt etter bøker, rapporter og fagartikler, både trykte og elektroniske, i følgende databaser:

- a) Biblioteksøk ved UiO – Oria

http://bibsyst-primo.hosted.exlibrisgroup.com/primo_library/libweb/action/search.do?vid=UBO

- b) Bibsys Ask <http://ask.bibsys.no/ask/action/smpsearch>

- c) WorldCat - <http://univofoslo.worldcat.org/>

- d) Google Scholar <http://scholar.google.no/>

- e) Library of Congress <http://catalog.loc.gov/index.html>

- f) British Library <http://www.bl.uk/reshelp/findhelprestype/catblhold/all/allcat.html>

- g) Relevante journaler:

a. Terrorism

b. Studies in Conflict and Terrorism

c. Terrorism and Political Violence

d. JEX Journal for Deradicalization and Democratic Culture

Søketermer:

Det er det gjennomført søk på engelsk, felles og hver for seg på termene:

prevent* radicalisation* violent* extremism*

Det er også gjennomført søk i nordiske databaser, felles og hver for seg på termene:

forebygging* radikaliserings* voldelig* ekstremisme*

Det er ikke hensiktsmessig å gjengi alle søkeresultater, men jeg gjengir her et utvalg resultater for å gi inntrykk av omfang av litteratur som finnes i akademiske databaser om temaet.

Kort om resultater av søk på engelsk:

Søk på termen radicalisation* gir 5259 treff i Biblioteksøk ved UiO – Oria.

Søk på termene prevent* radicalisation* gir 2419 treff i Biblioteksøk ved UiO – Oria.

Søk på prevent* radicalisation* violent* extremism* gir 563 treff i Biblioteksøk ved UiO – Oria.

Kort om resultater søk på norsk:

Søk på termen forebygge* gir 4323 treff i Biblioteksøk ved UiO – Oria.

Søk på termen radikalisering* gir 254 treff i Biblioteksøk ved UiO – Oria.

Søk på termen ekstremisme* gir 186 treff i Biblioteksøk ved UiO – Oria.

Søk på termen voldelig* gir 682 treff i Biblioteksøk ved UiO – Oria.

Søk på forebygge* radikalisering* voldelig* ekstremisme* gir 6 treff i Biblioteksøk ved UiO – Oria.

Kort om søk i internasjonale databaser:

Søk på extremism* gir 505 treff i Library of Congress.

Søk på radicalisation* gir 60 treff i Library of Congress.

Søk på prevent* radical* violent* extremism* gir 9 treff i Library of Congress.

6.1.2 Om funnene av litteratur

Søkene på søketermene det er redegjort for overfor i de elektroniske databasene det der gjort rede for har ofte gitt et stort antall treff, på hver enkelt søketerm hver for seg. Ved å kombinere flere, og særlig ved bruk av alle søketermene er litteraturtilfanget mer begrenset.

I tillegg til søk i databasene som har vært tilgjengelig ved UiO og Stortingsbiblioteket er det er det gjennomført manuelle søk i relevante fagjournaler. Dette gjelder særskilt journalene *Terrorism, Studies in Conflict and Terrorism, and Terrorism and Political Violence*, samt *Journal Exit-Deutschland - JEX Journal for Deradicalization and Democratic Culture*.

Det er videre gjort manuell gjennomgang av kildelister og omtalte prosjekter i den identifiserte litteraturen. Universitetsbiblioteket har bistått til å hente inn bøker og artikkelsamlinger fra andre bibliotek. Stortingsbiblioteket har i tillegg vær behjelpelig med å fremskaffe fagartikler som ikke var tilgjengelig fra Universitetsbiblioteket, og bistått med sin brede fagkompetanse på søk og innhenting i internasjonale databaser.

Enkelte bøker og fagartikler har vært vanskelig å få tilgang til på grunn av manglende tilgang fra norske biblioteker. Bøkene som ble vurdert særskilt interessante for oppgavenes formål er kjøpt elektronisk, som kan påvirke sidetall i kildehenvisninger. Andre er utelukket da tilgjengelige innholdsfortegnelser sammendrag av bøkene, har gjort at de har kunnet vurderes som mindre relevante for det denne oppgaven studerer. Det kan ikke utelukkes at det finnes ytterligere forebyggingslitteratur (CVE-litteratur) som søkene som er gjennomført ikke har klart å finne. Det er heller ikke sikkert at oppgaven har gjort forskningen som er gjort på området full rettferdighet med utvalget og kategoriseringen som er gjort. Råd og innspill fra veileder og fagpersoner, og kollegaer og kontakter i det justis- og sikkerhetspolitiske fagmiljøet i Norge har også bistått med tips og råd og fått frem relevante studier av helt nyere dato. Det gjør at det med nødvendig grad av sikkerhet kan antas at utvalget av nordisk, europeisk, amerikansk og australsk forskningslitteratur med større grad av sannsynlighet skal være representativt for det som finnes innenfor forebyggingslitteraturen.

6.1.3 Svakheter ved valgt metode og bias i utvelgning

Denne gjennomgangen har utelukkende undersøkt litteratur for perioden 2007-2014. Undersøkelsens utvalg er en studentoppgave og er langt unna å være så omfattende som større litteraturgjennomganger og undersøkelser som det er referert til i oppgaven. Det kan være litteratur som ikke er fanget opp.

Analyse av kun innledning og avslutning i de editerte volumene, kan være problematisk. Begrunnelsen for å gjøre et slikt valg var at innledning og konklusjon fungerer som gode

oppsummeringer av hva en samling artikler ofte med ulikt fokus og innretning sier noe om. Det er svakheter ved denne utvelgingen.

Det kan ikke utelukkes at det er kodefeil knyttet til datasettet som er utarbeidet for undersøkelsen. Kodingen av litteraturen er gjort to ganger. Etter første gjennomgang ble kodeboken og enkelte av variablenes utforming revidert for å øke variablenes treffsikkerhet. Kodingen er da dette er en studentundersøkelse gjennomført av forfatteren, og det er ikke innhentet en second opinion på selve kodingen. Kodefeil kan ikke utelukkes. At litteraturen er gjennomgått og kodet to ganger antas likevel å øke undersøkelsens presisjon. Det er ved å gjennomføre kodingen i en samlet operasjon før konklusjoner endelig skrives ut søkt tatt hensyn til å unngå bekreftelsesbias i kodingen av variablene. Bias i utvelging av artikler kan likevel ikke utelukkes. Disse dataene har fortsatt metodeproblemer. Men det beste vi har som et første skritt for å kunne komme videre i vår forståelse av metodologien, empirien og andre typetrek ved radikaliseringslitteraturen er å gjøre strukturerte litteraturgjennomganger. Det kunne vært valgt andre metoder. Dette undersøkelsesopplegget er valgt for å søke å få frem mer informasjon hva man vet om metodegrunnlaget for radikaliseringslitteraturen. Dette er ufullstendige data samlet for en studentoppgave. Om det gjennom litteraturstudier kan lykkes å øke kvaliteten på de data som foreligger i et svært ungt fagfelt, vil kunne bidra med et lite skritt på veien mot en bedre kvaliteten på data myndigheten baserer sine forebyggingsinitiativer på.

6.1.4 Kodebok

Variabler									
Verdier	Radikaliserings- definisjon:	Aktørtype:	Geografiskempirisk- tilfang (scope):	Implisitt hovedmekanisme - hva forårsaker radikalisering:	Empirisk grunnlag:	Metode - hvordan prosesseres data/info:	Kontrollgruppe:	Anbefaling av konkrete tiltak til myndigheter:	Effektvurdering av mottiltak:
	Voldelig og kognitiv	IX/HX/VX	Europa	Flere årsaker	Ja1 (primær)	Kvantitativ	Ja	Ja	Ja
	Voldelig	IX	Nord-Amerika	En bestemt årsak	Ja2 (sekundær)	Kvalitativ	Nei/ikke oppgitt	Nei/ikke oppgitt	Nei
	Kognitiv	HX/VX	Australia	Ikke angitt	Nei/ingen	Ingen/andre			Ikke relevant
	Ikke klart definert	Ikke angitt	Internasjonalt						

6.1.5 Referanser til den gjennomgåtte litteraturen

- Alonso, R., Bjørge, T., Della Porta, D., Coolsaet, Rik, Khosrokhavar, F., Lohker, R., . . . De Vries, G. (2008). Radicalisation Processes Leading to Acts of Terrorism. A concise Report prepared by the European Commission's Expert Group on Violent Radicalisation.
- Aly, Anne. (2013). The policy response to home-grown terrorism: reconceptualising Prevent and Resilience as collective resistance. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 8(1), 2-18. doi: 10.1080/18335330.2013.789594
- Bakker, Edwin, & Kessels, Eelco. (2012). The OSCE's efforts to counter violent extremism and radicalization that lead to terrorism: A comprehensive approach addressing root causes? , 23(2), 89-99. doi: doi:10.1163/18750230-90000004
- Barten, Koos. (2013). The Dutch approach towards radicalisation: prevention, detection and intervention. *Journal Exit-Deutschland. Zeitschrift für Deradikalisierung und demokratische Kultur*, 3, 72-83.
- Bartlett, Jamie, & Miller, Carl. (2011). The Edge of Violence: Towards Telling the Difference Between Violent and Non-Violent Radicalization. *Terrorism and Political Violence*, 24(1), 1-21. doi: 10.1080/09546553.2011.594923
- Bjørge, Tore. (2011). *Forebygging av terrorisme og annen kriminalitet*. Oslo: Politihøgskolen.
- Bjørge, Tore, & Horgan, John. (2009). *Leaving terrorism behind*: London and New York: Routledge.
- Borum, Randy. (2011). Radicalization into violent extremism I: A review of social science theories. *Journal of Strategic Security*, 4(4), 7-36.
- Borum, Randy. (2011). Radicalization into violent extremism II: A review of conceptual models and empirical research. *Journal of Strategic Security*, 4(4), 3.
- Briggs, Rachel. (2010). Community engagement for counterterrorism: lessons from the United Kingdom. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 86(4), 971-981. doi: 10.2307/40865006
- Briggs, Rachel, & Birdwell, Jonathan. (2009). Radicalisation among Muslims in the UK. *Brighton: University of Sussex, MICRON*.
- Cabinet Office, & Extremism, Prime Ministers Task Force on Tackling Radicalisation and. (2013). Tackling extremism in the UK: report from the Prime Minister's Task Force on Tackling Radicalisation and Extremism. I Minister Great Britain. Prime & Extremism s Task Force on Tackling Radicalisation and (Red.): Cabinet Office, 2013.
- Change Institute, European Union European Commission Directorate-General for Justice Freedom and Security. (2008). Study on the best practices in cooperation between authorities and civil society with a view to the prevention and response to violent radicalisation.
- Christmann, Kris (2012). Preventing Religious Radicalisation and Violent Extremism: A Systematic Review of the Research Evidence: Youth Justice Board.
- Coolsaet, Rik. (2011). *Jihadi terrorism and the radicalisation challenge: European and American experiences*. Farnham, Surrey: Ashgate.
- Dalgaard-Nielsen, Anja. (2010). Violent Radicalization in Europe: What We Know and What We Do Not Know. *Studies in Conflict & Terrorism*, 33(9), 797-814. doi: 10.1080/1057610X.2010.501423
- Dalgaard-Nielsen, Anja. (2013). Promoting Exit from Violent Extremism: Themes and Approaches. *Studies in Conflict & Terrorism*, 36(2), 99-115. doi: Doi 10.1080/1057610x.2013.747073
- Dechesne, Mark. (2014). The strategic use of deradicalization. *Journal Exit-Deutschland. Zeitschrift für Deradikalisierung und demokratische Kultur*, 1, 177-186.
- Dechesne, Mark, & De Roon, Charlotte. (2013). Coming home: Deradicalization for returning Syria Jihadis. *Journal Exit-Deutschland. Zeitschrift für Deradikalisierung und demokratische Kultur*, 3, 84-95.
- Fevé, Rachel Briggs og Sebastian. (2013). Review of programs to counter narratives of violent extremism.
- Githens-Mazer, Jonathan, & Lambert, Robert. (2010). Why conventional wisdom on radicalization fails: the persistence of a failed discourse. *International Affairs*, 86(4), 889-901. doi: 10.1111/j.1468-2346.2010.00918.x
- Gunaratna, Rohan, Jerard, Jolene, & Nasir, Salim Mohamed. (2013). *Countering extremism: building social resilience through community engagement*. London: Imperial College Press.

- Heath-Kelly, Charlotte. (2013). Counter-Terrorism and the Counterfactual: Producing the Radicalisation Discourse and the UK PREVENT Strategy. *The British Journal of Politics & International Relations*, 15(3), 394-415.
- Hegghammer, Thomas. (2013). Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Western Jihadists' Choice between Domestic and Foreign Fighting. *American Political Science Review*, 107(01), 1-15. doi: doi:10.1017/S0003055412000615
- Hjørnholm, Morten. (2013). Militant Extremism in a Preventive Perspective. *Journal Exit-Deutschland. Zeitschrift für Deradikalisierung und demokratische Kultur*, 2, 54-68.
- Horgan, John. (2008). From Profiles to Pathways and Roots to Routes: Perspectives from Psychology on Radicalization into Terrorism. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 618, 80-94. doi: 10.2307/40375777
- Horgan, John , & Braddock, Kurt. (2010). Rehabilitating the Terrorists?: Challenges in Assessing the Effectiveness of De-radicalization Programs. *Terrorism and political violence.*, 22(2), 267.
- Jenkins, Brian Michael. (2011). *Stray dogs and virtual armies*: RAND Corporation.
- Justitiedepartementet, Sverige. (2014). Våldsbejakande extremism i Sverige : nuläge och tendenser *Ds : departementsserien*, (s. 139 s.). Stockholm: Fritze : Justitiedepartementet, Regeringskansliet.
- LaForce, Ketil. (2011). Politinnsats mot voldelig radikalisme og islamistisk ekstremisme: en sammenhengende studie av utvalgte danske, nederlandske og norske politiavdelinger. Oslo: Politihøgskolen.
- Marret, Jean-Luc, Feddes, Allard R, Mann, Liesbeth, Doosje, Bertjan, & Griffioen-Young, Heather. (2013). An overview of the SAFIRE project: a scientific approach to finding indicators of and responses to radicalisation. *Journal EXIT-Deutschland: Zeitschrift für Deradikalisierung und demokratische Kultur*, 1(2), 123-148.
- McEvoy, Kieran, & White, Stephen. (2012). Countering Violent Extremism: Community Engagement Programmes In Europe (Vol. Phase 2: Volume I, s. 81). Doha, Qatar International Academy for Security Studies (QIASS): Qatar International Academy for Security Studies (QIASS).
- Nasser-Eddine, Minerva, Garnham, Bridget, Agostino, Katerina, & Caluya, Gilbert. (2011). Countering Violent Extremism (CVE) Literature Review. I Counter Terrorism and Security Technology Centre Research Leader (Red.), (s. 94). Counter Terrorism and Security Technology Centre (CTSTC): DTIC Document.
- Neumann, Peter, & Kleinmann, Scott. (2013). How Rigorous Is Radicalization Research? *Democracy and Security*, 9(4), 360-382. doi: 10.1080/17419166.2013.802984
- OSCE. (2014). Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community-Policing Approach (s. 200). Vienna: Transnational Threats Department.
- Out, Rob. (2013). CoPPRa: Community policing and prevention of radicalisation. *Journal Exit-Deutschland. Zeitschrift für Deradikalisierung und demokratische Kultur*, 2, 69-75.
- Pisoiu, Daniela. (2013). Coming to Believe “Truths” About Islamist Radicalization in Europe. *Terrorism and Political Violence*, 25(2), 246-263. doi: 10.1080/09546553.2012.659361
- Precht, Tomas. (2007). Home grown terrorism and Islamist radicalisation in Europe. *From conversion to terrorism*.
- Ranstorp, Magnus;. (2010). *Understanding violent radicalisation terrorist and jihadist movements in Europe*. London; New York: Routledge.
- Schmid, Alex P. (2013). Radicalisation, de-radicalisation, counter-radicalisation: A conceptual discussion and literature review. *The Hague: ICCT Research Paper*.
- Schrøder, Sofie Ege Kasper Dansk Institut for Internationale Studier. (2007). Forebyggelse af radikalisering og ekstremisme : canadiske, britiske og hollandske erfaringer. København: DIIS.
- Soufan, Ali, & (QIASS). (2013). Countering Violent Extremism: The Counter Narrative Study (s. 202): Qatar International Academy for Security Studies.
- Sunde, Inger Marie. (2013). *Forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme på internett*. Oslo: Politihøgskolen.
- Säkerhetspolisen. (2010). Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige (s. 126 s.). Stockholm: Säkerhetspolisen.
- The European Commission, Affairs, Directorate-General (DG) Home, & Network, RAN Radicalisation Awareness. (2014). Preventing Radicalisation to Terrorism and Violent Extremism: Strengthening the EU's Response (Vol. RAN Collection: Approaches, lessons learned and practices, s. 112). Bruxelles: The European Commission, Directorate-General (DG) Home Affairs.

- Thomas, Paul. (2009). Between Two Stools? The Government's 'Preventing Violent Extremism' Agenda. *The Political Quarterly*, 80(2), 282-291. doi: 10.1111/j.1467-923X.2009.01985.x
- Thomas, Paul. (2010). Failed and Friendless: The UK's 'Preventing Violent Extremism' Programme. *The British Journal of Politics & International Relations*, 12(3), 442-458. doi: 10.1111/j.1467-856X.2010.00422.x
- Thomas, Wuchte, & Mehdi, Knani. (2013). Countering violent extremism and radicalization that lead to terrorism: the OSCE's unique regional blueprint. *Journal EXIT-Deutschland : Zeitschrift für Deradikalisierung und Demokratische Kultur*, 2(2013), 76.
- Thomsen, Margit F. (2012). Afradikalisering - målrettet intervention, kort sammenfatning af danske piloterfaringer med afradikalisering og forebyggelse af ekstremisme (Sammenfatning) (1. oplag utg.). S.l.: Margit Helle Thomsen.
- Utredningen om ett effektivare arbete för att förebygga våldsbejakande extremism, Sverige. . (2013). När vi bryr oss : förslag om samverkan och utbildning för att effektivare förebygga våldsbejakande extremism : betänkande *Statens offentliga utredningar*, (s. 140 s.). Stockholm.
- Vermeulen, Floris. (2013). Suspect Communities—Targeting Violent Extremism at the Local Level: Policies of Engagement in Amsterdam, Berlin, and London. *Terrorism and Political Violence*, 26(2), 286-306. doi: 10.1080/09546553.2012.705254
- Vidino, & Brandon, James. (2012). Countering Radicalization in Europe. ICSR, King's College London: The International Centre For The Study of Radicalisation And Political Violence.
- Vidino, Lorenzo (2011). Radicalization, linkage, and diversity current trends in terrorism in Europe.